ISSN 0235-6368

Дім сад город

2

1990

Коли інтереси спільні

У колгоспі ім. Жовтневої революції Бродівського району Львівської області діє кооператив по заготівлі та реалізації сільськогосподарської продукції з присадибних господарств.

Спочатку члени ради кооперативу обстежили особисті господарства в усіх селах колгоспу і з'ясували, що причина зменшення кількості худоби — нічим годувати. Вирішили збільшити площі пасовищ, встановити електропастухи, випасати худобу на ділянках після першого укосу трав, де вдруге косити не будуть. Угіддя для худоби селян регулярно поліпшують, підживлюють.

Складаючи комплексний план господарства по кормовиробництву, враховують потребу в кормах для худоби мешканців сіл. Згідно з укладеними договорами правління колгоспу реалізує їм солому, комбікорми, виділяє сінокіс. На кожен двір припадає двадцять соток сінокосу та півгектара на кожних 500 кг реалізованого молока. Ділянки сінокосу закріплені за жителями сіл на 5 років.

У кожному селі є пункти приймання молока від населення, які розміщені так, щоб було вигідно всім молокоздавачам. З віддалених дворів молоко забирають підводами у точно встановлені години. Продукція охолоджується, проходить первинну обробку, тобто не знижується її якість, а звідси не відчувають ущемлення в оплаті. Правління колгоспу розробило заходи матеріального і морального стимулювання найактивніших здавачів продукції.

Турбується колгосп також про поліпшення якості стада корів індивідуального сектора. Власники худоби мають змогу придбати в господарстві нетелей від високопродуктивних тварин за готівку, в кредит або шляхом обміну.

Все це дає вагомі результати. Так, у селах колгоспу на 100 дворів утримують 120 корів. В середньому на кожен день заготовляється майже тонна молока. За минулий рік населення Батьківської сільської Ради реалізувало 6,5 тис. ц молока, що на 220 ц більше, ніж в 1988 р., від кожної корови продано майже 1800 кг. 15 сімей реалізували по 3—5 тис. кг молока, а О. Й. Багрій, В. П. Драп'яний, Р. М. Осуховський, С. Й. Гавришків — по 5 тонн. Частина закупленого в населення молока від загального обсягу по господарству становить 30%.

Продано населенню 720 поросят — в середньому по дві голови на двір. Крім того, селяни Межигір та Звижень від власних свиноматок одержали майже тисячу поросят, яких продали у своїх же селах. Для гусей виділено спеціальні ділянки під випас.

Д. М. ШЕРЕМЕТА,
м. Броди Львівської обл.

Читачі радяться, пропонують, запитують

Насіння, саджанці і совість

Дуже прикро, що державні плодорозсадники майже не вирощують саджанців плодових дерев для населення, а підприємства «Сортнасіннєовоч» в обмеженій кількості мають і висилають (а часто і не висилають) насіння. Ось і доводиться купувати на базарі, «кота в мішку». Особливо терплять від цього молоді городники і садівники-початківці. Десь років десять тому купив я на базарі два корінці шовковиці. «Отакецька, чорна! От-така! Будеш мене згадувати». Так, згадую, бо через кілька років виявилося, що шовковиця біла і от-такусінька. Другий раз придбав теж з рук корінець винограду сорту Кримський ранній, а вродила звичайна Лідія.

Та й у продукції плодорозсадників не завжди можна бути певним. У 1981 році спеціально їздив у Щорський плодорозсадник Дніпропетровської області, де купив кілька саджанців яблуні зимового сорту Джонатан. І що ж ви думаєте? Навесні виявилося, що серед них одна слива невідомого сорту, а торік дала перші плоди яблуня, але не Джонатан, а Кальвіль сніговий. Теж непоганий сорт, тільки я ж купував не те...

Не кажу вже про насіння. Скільки разів виявлялося воно зовсім іншим.

Тож хочу звернутись: «Люди добрі! Де ж ваша совість? Невже заради зайвої копійки ви згодні її загубити?»

Г. В. ЯКИМЕНКО
322635, Дніпропетровська обл., м. Дніпродзержинськ

Потрібен бюлетень

У мене на ділянці ціла колекція дуже цінних сортів малини: вітчизняної селекції — Новина Кузьміна, Новокитаївська; болгарської — Костінбродська, Рубін, англійської — Молінг Проміс, Молінг Джуел, Молінг ентерпрайс; гібрид малини з ожиною американської селекції — Техас, Кумберленд.

Крім того, на садибі маю понад 30 сортів чорної, червоної і білої смородини, цифомандру, багаторічні помідори Крайова, китайський лимонник, елеутерокок і ще багато чого.

Як все це запропонувати аматорам, а натомість одержати їхні «перлини»? Просити редакцію надрукувати моє оголошення в «ДСГ»?

Але я розумію, що таких прохань редакція одержує сотні, а місця в журналі дуже мало. Тож гадаю, що було б доцільно випускати окремо спеціальний бюлетень, де кожний аматор мав би змогу, не чекаючи місяцями, надрукувати своє оголошення, хоча б і за невелику плату. Це було б корисно і тим, хто нічого не купує чи обмінює. Адже з оголошень дізнаєшся про адреси людей, котрі є фахівцями своєї справи, і можеш обмінятися з ними цінною інформацією.

В. В. БЕСПАЛОВ,
315502, Полтавська обл., м. Лубни,
вул. Ворошилова, 25/37, кв. 1

ВІД РЕДАКЦІЇ. Це вже не перша пропозиція видавати спеціальний бюлетень. А яка ваша думка, дорогі читачі? Чекаємо ваших відгуків.

садівничим товариствам та їх членам, консультують і виконують захисні функції безкоштовно.

Грошей, що надходять від садівничих товариств за послуги, вистачає на утримання апарату управління, внаслідок чого відпадає потреба у зборі від них членських внесків. Тобто, обласна спілка товариства переходить на повний госпрозрахунок і самофінансування.

Частина доходів розподілятиметься на розширення матеріально-технічної бази, а частина використовуватиметься на будівництво під'їзних доріг до садівничих масивів, автобусних і залізничних зупинок тощо.

Досвід свідчить, що колективне садівництво повинно розвиватись як рівноправна галузь системи кооперації з своєю матеріально-технічною базою. Поки що не вирішено у нас питання заготівлі, переробки, реалізації плодів і ягід, мало залізобетону, особливо стовпчиків для огорожі, і блоків для фундаменту.

Мені здається, що доцільно створити республіканську спілку садівничих товариств, яка б і взяла на себе функції по забезпеченню необхідними матеріально-технічними ресурсами.

Я. Г. КІЗЮК,
голова Івано-Франківської обласної спілки садівничих товариств

Побережімо природу

У пресі нині друкують багато матеріалів про те, що промислові і побутові відходи засмічують навколишнє середовище, негативно впливають на екологію. На превеликий жаль, у цьому активну участь беремо й ми, міські і сільські жителі. І хоч різні заготконтори, як нам повідомляють, справно виконують плани заготівлі вторсировини, все ще гори битого скла, відходів металу, уламки посуду тощо люди викидають в ями, річки, яри, ліси, захаращуючи усе навколо. Старого паперу (газети, журнали), ганчір'я теж чимало спалюють.

Скільки таких відходів назбирується за рік на сільській садибі? Я вирішив це перевірити, і от що вийшло: скла — 15 кг, металобрухту — 4 кг, брухту кольорових металів — 2, відходів пластмаси — 1,5 кг. Ніби не так і багато, але якщо перемножити цю кількість на число садиб у селі, то виходить битого скла 1,5—1,8 т, брухту чорних металів — півтонни, кольорових — 0,2—0,3 т, пластмаси — 150—200 кг.

Невже усьому цьому не можна дати лад? Люди навіть не знають, який порядок здачі відходів, хто і як повинен все це організовувати. Відомчі інструкції так «засекречені», що нікому невідомі. Хотілося, щоб журнал відкрив цю «таємницю» для читачів. А також дав поради, як можна використати відходи в господарстві самому, що можна з них зробити. Гадаю, що є такі умільці, нехай поділяться досвідом. А заготконтори повинні не чекати, коли їм щось привезуть, а діяти активно, не забуваючи, що вторсировини і макулатури на селі не менше, ніж у місті.

П. С. КУРИЛО,
292582, Львівська обл., Мостиський р-н, с. Гусаків

На госпрозрахунку

У садівничих товариствах, як правило, не освоюються кошти на будівництво доріг, електропостачання. Спостерігається нестача столярних виробів, стінових матеріалів, сортового садивного матеріалу, не вистачає транспортних засобів для перевезення відповідних матеріалів, торфу, мінеральних і органічних добрив.

У нашій області обстановка трохи поліпшилася, коли за цю справу садівники взялися самі. В розпорядження обласної ради садівничих товариств ще в 1988 році виділено 5 га землі під плодорозсадник і автотракторний транспорт для створення дорожньо-будівельної дільниці. Пізніше закуплено різний реманент для обробітку садових ділянок і плодорозсадника, створено агрохімлабораторію, що в основному спеціалізується на проведенні аналізів у польових умовах. Створено також проектно-кошторисну групу по виготовленню проектів організації забудови колективних садів, а також індивідуальних проектів садових будиночків.

Взято в оренду цегельний завод потужністю 3 млн. штук умовної цегли за рік. Обласною спілкою садівничих товариств укладено договір на поставку столярних виробів на 50 тисяч карбованців на рік. Всі створені нами дільниці госпрозрахункові.

За минулий рік тільки за дорожно-будівельні роботи одержали 20 тисяч карбованців прибутку, а цього року заплановано мати близько 50 тисяч карбованців чистого прибутку від госпрозрахункових дільниць.

Всі послуги, що надаємо садівничим товариствам та їх членам,оплачуються за державними цінами, а в деяких випадках дешевше.

Крім того, штатні працівники апарату управління надають методичну допомогу

«Захистіть диво-садок»

Під такою назвою у № 11 «ДСГ» було надруковано листа В. О. Кучеренка, в якому йшлося про унікальний сад жителя м. Золотоноші Черкаської області О. Я. Стасюкевича, де зібрано колекцію рідкісних плодово-ягідних рослин. Водночас автор листа писав, що над цим диво-садком нависла загроза знищення, бо він опинився в зоні забудови багатоповерховими будинками.

Як повідомив редакцію голова виконкому Золотоніської міської Ради народних депутатів О. О. Саранюк, враховуючи прохання О. Я.Стасюкевича про збереження диво-садка, виконком задовольнив його клопотання — домоволодіння № 170 по вул. Шевченка не включено на знесення.

Дім сад город 2 1990

Щомісячний додаток до журналу Державного агропромислового комітету Української РСР «Сільські обрії»

Видається з 1989 р.

Щедра грядка

ЧАСНИК

Цю унікальну овочеву і лікарську рослину описували древні агрономи Варрон і Колумелла, несли в своїх торбах часник воїни Олександра Македонського, його давали будівникам піраміди Хеопса...

Багато віків минуло, але люди так і не змогли суттєво змінити природу часнику. Розмножується він лише вегетативно, окремі сорти здатні рости переважно на обмеженій площі якоїсь місцевості. Та й урожай не завжди високий... Механізувати й організувати його вирощування на великих площах не вдається, тому основна кількість часнику на стіл населення надходить з присадибних ділянок та городів овочівників-аматорів.

Дехто з читачів «ДСГ», зокрема Н. І. Захарченко з с. Рудницька Баришівського району Київської області, хоче вирощувати часник не лише для власних потреб, а й для здачі на заготівельний пункт споживчої кооперації. Городники цікавляться й тим, чому висихає часник під час зберігання.

На запитання читачів відповідає зав. відділом Донецької овоче-баштанної дослідної станції, кандидат сільськогосподарських наук В. Д. Давидов.

На Україні вирощують два різновиди часнику — стрілкуючий та нестрілкуючий.

Стрілкуючий утворює стрілки, на яких виростають повітряні цибулини-бульбочки. Це не насіння, а вегетативне утворення, яке використовують для розмноження і деякого поліпшення господарських якостей часнику. Сорти стрілкуючого часнику переважно озимі (Донецький фіолетовий, Парус, Побєда, Старобільський місцевий, Харківський фіолетовий, Ювілейний грибовський), утворюють великі головки і формують порівняно високий урожай. Але зберігається він лише в першій половині зими, а далі пріє або всихає.

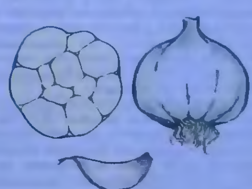
Нестрілкуючі сорти часнику переважно ярі, тобто їх висівають навесні. Стрілок не утворюють, або вони виростають невеличкими, швидко засихають і бульбочки на них не утворюються. Зубки дрібні, урожай невеликий, проте добре зберігається до весни. Зауважимо, що поділ на озиму і яру форми умовний — районовані на Україні сорти часнику Одеський 13 і Український білий гуляйпільський вважаються одночасно і ярими, й озимими. Висіяні восени ярі, а навесні озимі сорти формують головки, але в такому випадку і урожай, і його якість знижуються. Тому краще дотримуватися строків сівби сортів.

Часник — чи не найпримхливіша з усіх овочевих культур. Цікаво, що окремі його сорти добре ростуть і дають високий урожай лише на обмеженій районом, а то й селом, площі. Впливають, мабуть, особливості грунту, рельєф місцевості, склад поливної води, а може, й опадів. Перенесений в інше місце садивний матеріал погано росте і дає низький урожай. Тому найперша й найголовніша порада овочівникам-початківцям — добирайте для свого городу місцеві сорти часнику. У Ворошиловградській області це Старобільський місцевий, в Донецькій — Ольгинський і Ямпільський, в Кримській — Сакський, у Вінницькій — Вінницький, в Запорізькій — Український білий гуляйпільський. Є також Ізмаїльський, Житомирський, Богуславський, Котовський, Валківський, Ужгородський...

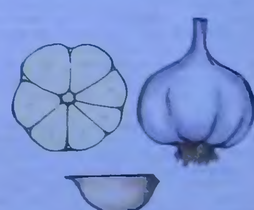
Часник можна вирощувати із зубків, повітряних цибулинок (бульбочок) і однозубок (сіянки). Ярий часник, крім того, вирощують розсадою.

Найчастіше вирощують часник із зубків. Для сівби слід брати зовнішні зубки, особливо сортів ярого часнику (вони вирівняні, більші і дають значно вищий урожай, ніж внутрішні). Зубки обов'язково калібрують за розміром, що сприяє одержанню дружних сходів.

Вирощування із повітряних цибулин-бульбочок стрілкуючих сортів дещо оздоровлює садивний матеріал, зменшуються витрати товарного часнику, але придатні для споживання головки вдається одержати лише через два роки. Часник із повітряних

У білого часнику обгортки білі. Такий часник не утворює квіткового стебла. Важливо своєчасно зібрати врожай часнику, інакше в нього потріскаються обгортки на суцвіття і розпадуться головки.

Синій часник з синьо-фіолетовими обгортками зубців, на якій фіолетові смуги утворюють квіткове стебло. Збирають його, коли нижня частина стебла починає жовтіти.

цибулин можна розмножувати трьома способами: через однозубку, сівбою восени на постійне місце зібраними того ж року бульбочками, а також у липні зібраними в попередньому році повітряними цибулинами, що протягом року зберігалися в холодильнику.

Кращий спосіб одержання часнику з повітряних бульбочок для овочівників-любителів — вирощування через однозубку. Для цього в кінці вересня — на початку жовтня повітряні цибулини висівають широкою смугою (20—25 см) і з такою ж відстанню між смугами. Загортають на глибину 2—3 см. Якщо є можливість зберігати бульбочки протягом зими при температурі —3 +3°С, відносній вологості повітря 70—75% і добрій вентиляції, їх можна сіяти навесні. В липні наступного року ріст рослин припиняється, бадилля засихає. Не слід допускати його пересихання. Рослини виривають, добре висушують на сонці, мнуть бадилля і сортують за розміром. Восени однозубку висівають у грунт в ті ж строки і за тією ж агротехнікою, що й зубки.

Другий спосіб. Бульбочки висівають на постійне місце, забезпечують добрий догляд, у серпні-вересні в міжряддях часнику сіють овес або ячмінь. З настанням морозів останні вимерзають, і їхня маса захищає часник від холодів, та й затриманий нею сніг відіграє роль ковдри. Навесні цю солому вигрібають і в подальшому забезпечують такий самий догляд, як і за посівами із зубків. Однак цей спосіб не прийнятний для любителів: два роки площа зайнята часником та й догляд потребує значних зусиль.

Ділянку під часник краще вибирати піщану (пісок можна внести спеціально), бажано з південним схилом, на ній не повинна застоюватися вода. Не варто сіяти його після картоплі й цибулі, тому що у них є спільні хвороби. Відведену під часник площу звільняють від попередника якомога раніше. Перед перекопуванням вносять перегній з розрахунку 150—200 кг на 10 м² (свіжий гній вносити не слід) і 200—300 г карбаміду або аміачної селітри. Якщо перегній не вносять, дози мінеральних добрив збільшують до 500—600 г. Після перекопування треба полити великою нормою води, грунт після визрівання ретельно заборонувати, вирівняти і до сівби часнику підтримувати в чистому, пухкому стані.

Сіють часник у такі строки, щоб він утворив корінці й паростки, але щоб на поверхню вони не вийшли. У більшості областей України це припадає на початок вересня — кінець жовтня. Є й така думка, що більш рання сівба, коли вже з осені рослини зійдуть і утворять кілька листків, сприяє кращій зимівлі і формуванню високого врожаю.

Садивний матеріал протруюють однопроцентним розчином мідного купоросу або добу витримують у слабкому розчині марганцівки.

Грядки роблять шириною 120—150 см з проходами між ними 25—30 см. Рядки часнику на грядці розміщують через 15—20 см. Зубки і однозубки рокладають у заздалегідь нарізані борозенки глибиною 4—6 см, дрібні через 6, середні — 8, великі — через 10 см. Садивний матеріал обов'язково орієнтують денцем униз. З настанням приморозків (середина — кінець листопада) грядки накривають бадиллям, соломою, перегноєм, а взимку роблять снігозатримання.

Рано навесні укриття знімають, грунт розпушують, з початком активного росту підживлюють гноївкою, розведеною водою в 3 рази, або пташиним послідом, розведеним у 10—12 разів. Якщо органічних добрив немає, розчиняють у 10 л води 30 г суперфосфату, 20 г сечовини (карбаміду) або аміачної селітри і стільки ж хлористого калію або іншого калійного добрива. На 1 м² площі витрачають 30—50 л розчину добрив. Якщо часник погано росте, його слід підживити два-три рази такою ж кількістю добрив.

У посушливих умовах півдня й південного сходу України часник обов'язково поливають раз на тиждень, витрачаючи на 10 м² площі 450—500 л води.

Ярий часник потрібно сіяти навесні якомога раніше, загортаючи на 2—3 см. Можна застосовувати 20—40-денну розсаду, що сприяє одержанню вищого й кращого врожаю.

Стрілки на стрілкуючих сортах видаляють на початку їх утворення, щоб вони не забирали поживні речовини і формувався високий урожай.

Стрілкуючий часник збирають на початку пожовтіння листя, а нестрілкуючий — на початку його вилягання. Вирваний часник добре просушують і обрізують або плетуть коси. Кращим місцем зберігання є таке, де температура 0 +3°С і добра вентиляція. Ще раз нагадуємо, що озимі стрілкуючі сорти споживають восени і на початку зими, ярі — з другої половини зими й навесні.

В. Д. ДАВИДОВ,
кандидат сільськогосподарських наук, зав. відділом Донецької овоче-баштанної дослідної станції

Часник на кухні

Як харчову культуру часник дуже часто вживають у страви. Його їдять сирим, вареним, консервованим, використовують у найрізноманітніших салатах, підливах, приправах до баранини, дичини, іншого смаженого м'яса. На Україні дуже люблять пампушки з часником до борщу. Інколи для надання гостроти запаху, який викликає апетит, досить просто натерти миску, куди складають підготовлений салат із зелені. Чимало людей люблять часник з сиром, маслом.

Часник лікує

З давніх часів часник використовують для лікування людей і тварин. У ньому є ефірна олія з своєрідним запахом, леткі речовини якої подразнюють сльозоточиву залозу й слизову оболонку. У цибулині часнику є також йод, глікозид, аліїн, фітонциди, фітостерини, а також вітаміни B_1 і С. У народній медицині часник вживається як протисклеротичний і протиглистний засіб, він дезинфікує черевний тракт, вживається при дизентерії, протидіє утворенню отрут у людському організмі. Давно відомо, що часник розширює судини, знижує кров'яний тиск, підтримує функції серця і мозку, знижує рівень цукру в крові, ним натирають покусані бджолами, осами та гнусом місця.

Багато знавців лікарських рослин вважають, що часник має речовини протипухлинного характеру.

Вчені давно помітили лікувальні властивості часнику і застосовують його складові речовини у ліках, які ми беремо в аптеках, наприклад, таблетках алахолу. Як лікарську сировину часник вживають у формі часток, розтертим із сіллю чи висушеним і розтертим у порошок, який вживають також у суміші з сіллю.

Ось кілька рецептів, що дають лікарі М. С. Харченко, А. М. Карамишев, В. І. Сила.

Часник застосовують при атеросклерозі з підвищеним артеріальним тиском, при хронічному бронхіті і як засіб, що поліпшує травлення. 2—4 подрібнених зубці часнику вживати на ніч 2 дні підряд, зробити дводенну перерву, і знову 2 дні вживати з наступною перервою, і так протягом місяця (щоб усунути неприємний запах з рота, рекомендується пожувати корінь петрушки). Спиртову настойку приймати по 15 крапель на чарку теплого молока 2 рази на день перед їдою, а також вживати препарат часнику аллісат по 15 крапель на чарку молока 3 рази на день за 1/2 год до їди, аллісат у таблетках пити по 1 таблетці 3 рази на день за 1/2 год до їди.

При нежиті пару кашки часнику вдихати 3—5 хв.

У ветеринарній практиці часник та його препарати застосовують для збудження апетиту, поліпшення травлення, при хворобах шлунку і авітамінозі. З цією метою готують настій часнику з розрахунку 100 г на 2 л води.

Дози всередину: великій рогатій худобі — 30—60 г, вівцям і козам — 15—30 г.

Швидше заживають і рани, коли до них прикласти кашку з часнику.

Ходімте в сад

ЩЕПЛЕННЯ

Диво-щеплення

Людина різними способами допомагає природі в поліпшенні та прискоренні розмноження рослин. І один з найважливіших, найцікавіших способів — щеплення.

Садівник патриція Латрона вмів щепити гілочку з яблуні на грушу. Де він навчився? Хто перший запропонував щеплення? Мовчить, не каже історія. «Висячі сади» Семіраміди і Новуходоносора люди назвали «сьомим дивом світу». Яким же дивом треба назвати сьогодні щеплення, знайдене невідомо ким і коли, але без якого сьогоднішнє садівництво неможливе взагалі. Адже з насіння будь-якого найкращого сорту яблук, груш, слив, черешень, абрикосів чи іншої плодової, ягідної культури чи троянди одержуємо дичку!

«Як розмножити корисний плодом, гарний і багатий цвітом сорт?» Пошуки відповіді на це запитання привели людину до експериментів, і сьогодні садівник має в своєму розпорядженні все для успішного розмноження плодових, ягідних і декоративних рослин.

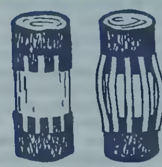
А з чого починала людина? Аналізуючи досягнуте, можна стверджувати, що найперші методи щеплення вона запозичила в природи. Людина бачила зімкнуті гілки, які зрослися між собою. Тепер цей метод називають «зближенням» або «аблактуванням».

Школа садівника

Школу веде Мліївський Науково-дослідний інститут садівництва Лісостепу України ім. Л. П. Симиренка

Живі містки

Взимку молоді дерева іноді пошкоджуються зайцями, косулями, мишами. Особливо небезпечне кругове обгризання штамба. Такі дерева приречені. Але їх можна врятувати, якщо зробити щеплення «містком». Для цього всю мертву кору навколо штамба або скелетної гілки зрізують до живої тканини. У нижній і верхній частинах країв роблять вирізи в корі за розмірами живців. У ці вирізи вставляють живці так, щоб вони щільно з'єднувалися з корою. Живці можна прикріпити тоненькими цвяхами або навіть канцелярськими булавками. Місце щеплення обов'язково обмазують садовим варом. На живцях зрізують всі бруньки, а зверху весь місток, що складається тепер з 5—10 живців,

Щеплення «містком».

обмотують плівкою для кращого приживлення. Порушений сокорух дерева відновлюється за допомогою «живих містків». Повне зростання пошкодженого місця відбувається залежно від розміру ран, за 1—3 роки.

У практиці садівництва виникає потреба в спорудженні «живих містків» ще й іншого призначення. У яблуні, та і в інших дерев, гілки в кроні часто відходять від стовбура під гострим кутом. Під вагою плодів такі гілки легко відчахуються. Найчастіше трапляється це в навскісної італійської та інших пальмет, бо навантаження на основі гілки в цих кронах зростає в кілька разів. Щоб не допустити цього, гілки в кронах краще розміщувати під тупими кутами, а розміщення врожаю зосереджувати в центрі крони, а не на периферії. Якщо допущено гострокутність відхилення гілок, то потрібно заздалегідь подбати про створення живої «чаталовки». Для цього вибирають добре розвинені молоді пагони або й «вовчки» на стовбурі і такі ж на скелетній гілці. Їх скручують на зразок каната і залишають так рости. За 2—3 роки, доки наступить масове плодоношення гілки зростуться між собою, утворивши надійну «опору» скелетної гілки. Тепер їй не страшне ніяке навантаження.

Якщо на стовбурі немає гілок, то можна зробити «чатала» з однієї гілочки, розташованої на скелетній. Для цього вибирають на останній добре розвинену і близько розташовану до стовбура гілочку, на її кінці роблять навкісний зріз, а на стовбурі видаляють шматочок кори. Притуливши зріз гілочки до очищеного місця на стовбурі, прибивають гілочку тоненьким цвяшком. Зростання відбувається швидко, і за 2—3 роки такі чатала безвідмовні.

Дерево з кількома коренями

Пошкодження штамба дерев гризунами і морозами бувають такі, що зробити містки з живців неможливо. Місця втрати кори розміщені дуже низько, біля самої поверхні грунту. Допомагають дереву, на зразок чаталування, однією гілочкою. Якщо є дика коренева поросль біля дерева, справа набагато полегшується. Як і при чаталуванні, зрізують верхню частину вище місця пошкодження. І коренева система знову з'єднана з надземною частиною.

Для надійності роблять по кілька таких містків.

А якщо немає кореневої порослі? І при цьому дереву можна зарадити. Але тепер потрібно поруч з основним деревом підсадити кілька однодворічних дичок і вщепити їх у дерево. Якщо на дичках з'являються пагони, їх вирізають.

Застосовують додаткове підсаджування і вщеплення дичок і тоді, коли дерево впало від підмивання водами. Особливо часто це трапляється на терасах. Живі опори назавжди закріплять дерево, бо ростиме воно тепер не на одному, а на кількох коренях.

«Живі опори» або дерево на кількох коренях

Аблактування підщепи і прищепи

Щеплення зближенням можна використати не лише для врятування дерев чи природного чаталування. Його з успіхом застосовують і при розмноженні рідкісних сортів, які іншим способом не прищепляться.

У Південно-Східній Азії аблактуванням розмножують літчію, гуайаву та саподіллу.

Спочатку вирощують у горщику сіянець. Потім прив'язують такий вазон у кроні дерева потрібного сорту так, щоб пагін дички торкався молодої гілки. На місці їх з'єднання з обох гілочок знімають кору, а гілки легко зв'язують плівкою. З'єднані таким чином рослини зростаються.

Переконавшись, що зростання гілок досить міцне, нову рослину відокремлюють від материнської. Для цього гілку культурного сорту зрізують нижче місця зростання, а дикий пагін — вище. Таким чином, у горщику залишиться щеплене дерево: знизу — дика підщепа, зверху — прищепа потрібного сорту. Тепер його можна пересаджувати на будь-яке місце.

Основа основ

Застосування аблактування, як свідчать практика і досвід, обмежується описаними вище та деякими іншими способами розмноження. Проте першочергове значення щеплення зближенням у тому, що воно дало початок сьогоднішнім основам розмноження садових культур, насамперед — плодових: щепленню живцями та брунькою з різними їх модифікаціями.

Принципова основа щеплення живцями і брунькою (останнє ще називають вічкуванням) майже для всіх культур однакова. Від материнської рослини розмножуваного сорту відокремлюється шматок однорічного пагона, що зветься живцем, або однієї бруньки (вічка), і переноситься (щепиться) на корінь, гілку, стовбур дикої рослини, що зветься підщепою, або перещеплюваним (окультурюваним) деревом. Застосовуючи такі щеплення, можна переносити зрізані живці бажаного сорту на тисячі кілометрів, «садовити» їх на підщепу не в день зрізування, а через багато днів, тижнів і навіть місяців, створивши, безумовно, певні умови зберігання.

Разом з тим для кожної вікової групи дерев, породи, а іноді й сорту властиві свої способи і час щеплення: в одних краще приживаються весняні, в інших — літньо-осінні, одні краще окультурювати вічком, інші — живцем, або кільцем і т. д. Ці методи людина розробила протягом тисячоліть, вдосконалюючи і поліпшуючи в ході розвитку своїх знань вивчення біології і «секретів» рослинного організму.

Копулювання

Вам доводилось бачити, як відчахнуту гілку підв'язують до стовбура ликом, шпагатом, дротом чи іншим матеріалом? Певно, доводилось. Роблять це на зразок живих чатал, про які йшла мова вище. Підклавши під петлі на стовбурі і на відчахнутій гілці картон, шматок фанери чи просто кілька кілочків, туго стягують пов'язку, а потім закруткою тісно притискають гілку до дерева на попереднє місце, і вона протягом 1—3 років добре приростає. Якщо одночасно з накладанням пов'язки зробити природні чатала, то після зростання гілки з деревом пов'язку можна зняти.

Найпоширеніший спосіб щеплення — копулювання.

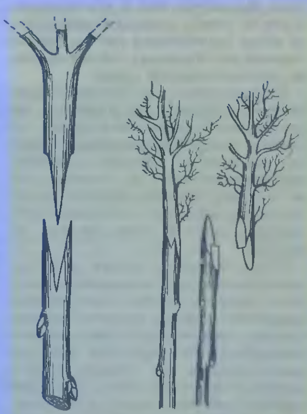
Рятуючи таким чином дерева, людина давно помітила, що рослинний організм здатний до регенерації втрачених тканин і приживання прикладених гілок. А якщо прикласти свіжий зрізаний шматок пагона потрібної товщини з іншої деревини? Виявилось, що і він легко зростається з гілкою. Саме на цьому базується тепер один із найпоширеніших (особливо в розсадництві) методів щеплення — копулювання.

Застосовують його тоді, коли компоненти (підщепа та прищепа) однакової товщини. Існує кілька видів копулювання. Найчастіше застосовують звичайне та поліпшене з язичком. При першому обидва компоненти зрізують навскіс, щоб довжина їхніх зрізів була приблизно однаковою, найкраще — не менше двох з половиною — трьох діаметрів товщини пагонів. Їх прикладають один до одного таким чином, щоб шари камбію збіглися хоч з одного боку (краще з усіх боків). Потім об'язують ликом, ізоляційною стрічкою, синтетичною плівкою, лейкопластирем чи іншим матеріалом і обмазують садовим варом. Зріз на кінці щепленого живця теж замазують варом. Живець повинен мати не менше двох вічок.

Поліпшене копулювання роблять так само, як і звичайне. Але в навскісних зрізах підщепи й прищепи (приблизно по центру) роблять ножем зарізи (язички), які входять один в один і міцно тримають щеплені компоненти.

Найча — кільцеве щеплення

Спосіб кільцевого щеплення, що зветься найчею, поширений у Киргизії для окультурення крони диких малоцінних дерев. Роблять найчу так. На місці щеплення (в кроні або на нетовстому штамбику) обрізають на кільце кору і знімають її. Потім на живцеві, який відповідає товщині підщепи, роблять два кільцевих розрізи кори, на 2—3 мм менші від кільця кори на підщепі, далі розрізують кору вподовж — обережно, щоб не пошкодити бруньок, і знімають її з живця. Зняту з живця кору з 2—3 вічками одягають на оголену деревину підщепи так, щоб нижня частина кори живця увійшла на 3—4 мм всередину кори підщепи. Для цього кінчиком ножа кору на підщепі відділяють від деревини. Всі гілки на підщепі зрізують. Вставлені кільця кори обв'язують. Місце щеплення і зрізів, як і при інших способах, замазують садовим варом, а для кісточкових ще й накладають поліетиленові ковпачки, які добре захищають прищепу від надмірного висихання. Найкращі результати приживання тоді, коли кільцеве щеплення (найчу) роблять у пору найінтенсивнішого сокоруху і товщина живця однакова з товщиною підщепи.

Способи зрізів при зимовому щепленні.

Пересаджую пізно навесні

Традиційно прийнято пересаджувати дерева й кущі рано навесні або восени. Але досвідчений садівник-аматор, селекціонер, автор 15 винаходів у галузі садівництва Леонід Семенович Шугін вважає, що найкращі результати дає пізньовесняне пересаджування дерев і кущів. На розроблений ним у співдружності з Н. С. Лебедєвим (Ленінградський сільськогосподарський інститут) спосіб зроблено заявку як на винахід. Попередній патентний пошук вказав на новизну технології.

Сьогодні Л. С. Шугін розповідає про свій спосіб пересаджування дерев і кущів.

Якщо період вимушеного глибокого спокою викопаних рослин подовжити штучно (наприклад, у холодному льоху) і висадити їх у травні, коли грунт вже прогріється до рівня біологічного нуля даної породи, то сумарні прирости за перше літо бувають у півтора-два рази більшими, ніж у контрольних дерев чи кущів, пересаджених відразу після розмерзання грунту (кінець березня для Харкова), тобто в офіційно рекомендований строк.

Причин успіху дві. Корені починають рости відразу, бо відразу ж потрапляють у сприятливі умови достатньо високої температури. (Відомо, що активна діяльність коріння відбувається лише за температури, не нижчої, ніж біологічний нуль). По-друге, водночас починають загоюватись зрізи й пошкодження на корінні.

Якщо ж пересаджують рано навесні, укорочена й пошкоджена коренева система, до того ж в умовах холодного грунту, всмоктує вологу слабко, тоді як надземна частина випаровує її без перешкод. Рослини виснажуються ще більше в разі раптового сильного потепління, коли бруньки, що розпукуються, витрачають поживні речовини, а коріння ще практично не «працює». Крім того, живі тканини на відновлених під час садіння зрізах коренів за 1—1,5 міс., поки не прогріється грунт, частково відмирають, і тому зрізи заростають повільніше, ніж у пропонованому нами варіанті.

Застосування пізньовесняного висаджування ефективне насамперед для теплолюбних порід, тобто з високим біологічним нулем. Цей показник у волоського горіха й винограду європейського виду становить 10°, у абрикоса — 7°, у яблуні — 5°, у чорної смородини — 4°.

У моєму льоху я зробив яму, де температура не піднімається вище 3°. Викопані рано навесні (або навіть у кінці зими) саджанці тримаю в ньому у поліетиленових мішках без землі. Найкращими строками садіння вважаю для волоського горіха й укривного винограду 10—20 травня, для абрикоса, урюка, персика — 5—15 травня; для інших кісточкових, усіх сім'ячкових та обліпихи — 25 квітня — 10 травня; для чорної смородини — кінець квітня.

Іноді виникає потреба викопувати саджанці рано восени. Наприклад, розмножуючи скороплідні волоські горіхи селекції І. Є. Кочерженка (ЦРБС, Київ), роблю щепи способом зближення (аблактування), бо внаслідок виснаження відібраних еліт інтенсивним плодоношенням їх майже не можна прищепити живцями. Як відомо, для аблактування треба робити тимчасові підсадки підщепних рослин біля культурних, які сподобались. Отже, привізши у вересні-жовтні зааблактовані деревця, не прикопую їх у льоху за браком площі. У плівці ж їх пошкоджує плісень. Крім того, відомо, що для зимівлі дерев та кущів для їх надземної частини бажана мінусова температура, якої немає в льоху. Прикопувати ж на садибі тимчасово, а навесні переносити до льоху — значить додатково травмувати коріння. Тому викопані восени рослини висаджую на постійне місце відразу, але захищаю їх від зимової негоди, а частково й від морозів. Обмотую надземну частину молочно-білою малопрозорою плівкою (або звичайною) і додатково білим папером так, щоб не було парникового ефекту. Покриття знімаю навесні, коли грунт теж прогріється до рівня біологічного нуля.

Переконався в корисності ще одного заходу. Висадивши деревця рано навесні чи восени, фарбую їх олійною білою фарбою.

За умов суглинистого грунту доцільно садити в пісок. Для зручності й зменшення витрат піску використовую циліндричну цеберку без дна. Вміщую в неї коріння саджанця й ставлю в лунку. Обсипаю цеберку зовні щільно родючою землею й заливаю лунку та циліндр з корінням водою, в якій розчинено трохи марганцівки — до світло-рожевого кольору. Тепер до коріння з водою насипаю пісок. Потім, постукуючи молоточком по цеберці, витягую її. Завдяки вібрації пісок щільно й міцно облягає коріння. У разі розлогої крони, яка б не пролізла у цеберку при вийманні, використовую її варіант з бічним прорізом.

Зверху мульчую лунку сумішшю тирси з коров'ячим гноєм (1:1), шаром не менше 5 см. Мій досвід показує, що у перше літо найкращий приріст дають висаджені таким способом виноград, абрикос, смородина, горіх, обліпиха. Посилення ж промерзання від піску взимку незначне.

Л. С. Шугін,
садівник-аматор, селекціонер
310098, м. Харків-98,
вул. Старо-Кримська, 11

Словничок садівника

Клон (пагін) — розмножуване вегетативно відхилення (зміна) сортових особливостей (скороплідності, розміру плоду, його забарвлення тощо). В межах одного сорту може бути багато клонів. Якщо якийсь клон своїми якостями дуже відрізняється від вихідного сорту, йому дають назву як новому самостійному сорту. Клонова селекція грунтується на закріпленні випадкових брунькових мутацій. На Мліївській дослідній станції завдяки цьому відібрані клони районованих сортів яблуні, які за скороплідністю не поступаються загальноприйнятим спуровим сортам — Старкримсону, Уелспуру та іншим, маючи водночас значно менші від маточного сорту габарити дерева.

Копулірування — спосіб щеплення рослин, при якому прищепа і підщепа, як правило, мають однакову товщину. На підщепі і прищепі роблять однакової величини зрізи. Потім їх з'єднують, а місце щеплення обв'язують ликом, плівкою чи іншим матеріалом. Є кілька видів копулірування: просте, поліпшене, клиновидне.

Кореневласні дерева — дерева, у яких відсутня підщепа. У плодівництві всі сорти, як правило, прищеплюють до сіянця або відсадка вегетативної підщепи, на «чужий» корінь. Але є сорти, що легко укорінюються або передають свої властивості через кореневу поросль (наприклад, слива сорту Угорка Опішнянська). Встановлено, що кореневласні дерева яблуні більшості сортів мають гірші властивості від щеплених, тоді як слива — навпаки.

Кордони — так у садівництві прийнято називати особливої форми крони або й цілі ряди плодових дерев, які виконують в основному роль огорожі, а одержання з них плодів віднесено до завдань другого порядку, хоч врожайність кордонів при вмілому формуванні та догляді досить висока. Якість плодів на таких деревах завжди краща від вирощених у звичайних умовах, особливо забарвлення, оскільки інтенсивність освітлення тонких крон кордону досить висока.

Мульчування — вкривання поверхні грунту перегноєм, торфом, прілою соломою, компостом, листям, папером тощо з метою стримування випаровування та захисту рослин (у першу чергу їх коренів) від підмерзання. Матеріали, якими вкривають грунт, називають мульчою. Товщина шару і якість мульчі залежать від мети мульчування. Суницю, наприклад, на зиму вкривають солом'яною січкою, торфом, листям, перегноєм завтовшки 1—2 см. Січку і листя залишають для збереження чистоти ягід, решта мульчі ранньою весною вноситься в грунт. Розсаду суниць та деяких інших культур мульчують також і різним папером, що стримує проростання бур'янів.

Читачі радяться, пропонують, запитують

У моєму саду на стовбурах і гілках з'явилися великі плями під корою, спочатку малопомітні, а потім відпадає кора і починають всихати гілки та стовбур. Що це за хвороба і як її лікувати, чим і коли обприскувати сад?

В. В. АНДРІЄВСЬКИЙ,
м. Волочиськ Хмельницької обл.

Описані симптоми захворювання дерев нагадують пошкодження чорним раком. Заходи боротьби з цією хворобою такі.

1. Дуже пошкоджені дерева треба повністю вилучати з саду і спалювати. Пошкоджені гілки вирізувати й спалювати.

2. Окремі заражені місця на гілках вирізувати гострим ножем до живої тканини. Рани від порізів дезинфікувати 1%-ним розчином мідного купоросу і покривати садовим варом або пастою Сантар-М.

3. Необхідно захищати плодові дерева від механічних пошкоджень, а нанесені порізи необхідно дезинфікувати й замазувати садовим варом.

4. Треба регулярно збирати і знищувати хворі, гнилі плоди, а також заорювати опале листя з ознаками хвороби.

5. Не можна використовувати для чатал яблуневі та грушеві гілки.

6. Обприскування дерев проти парші та інших хвороб, проведені весною і влітку, будуть ефективні і проти чорного раку.

7. Побілка штамбів і гілок 20%-ним вапном два рази на рік. Восени білять проти температурних пошкоджень (морозобоїн), навесні — для захисту кори у весняно-літній період від зараження спорами гриба. Доцільно у вапняне молоко додавати 1%-ний розчин мідного купоросу.

8. Зачищені й замазані рани треба щомісяця оглядати. В разі виявлення дальшого розвитку хвороби уражені місця треба зачистити й обмазати знову. Під час сильного сокоруху зачищати рани не можна.

9. Всебічно забезпечувати нормальний розвиток, ріст і плодоношення плодового дерева, застосовуючи високу агротехніку.

У присадибних і колективних плодових насадженнях можна обприскувати всіма пестицидами, дозволеними санітарною службою країни. Обробіток дерев проти шкідників проводять лише в тому випадку, якщо їх виявлено під час обстеження в такій кількості, що вони здатні різко зменшити урожайність дерев. Навесні для боротьби з хворобами яблуні і груші потрібно до цвітіння двічі обприскати бордоською рідиною. Якщо в минулому році сильно розвинулася парша, необхідно одне обприскування робити 3%-ною бордоською рідиною на початку розпускання бруньок, а друге — 1%-ною в період відокремлення бутонів.

В. П. ЛОШИЦЬКИЙ,
ст. науковий співробітник відділу захисту рослин УНДІ садівництва, кандидат с.-г. наук

Пропоную...

...насіння коріандру, базиліка, фізаліса суничного, фенхелю овочевого, квітів — левкою, матіоли, геліхризуму та ін. Хочу придбати саджанці лимонника китайського, актинідії, ірги, аронії.

О. І. Запорожченко,
323317, Дніпропетровська обл., Межівський р-н, с. Новопавлівка-1, вул. Молодіжна, 19

...безкоштовно насіння помідорів високорослих (Де-Барао червоний і жовтий, Чорний принц, Крон принц, Примсет, Хурма, Гігант, Медвежа лапа, Саманта Сміт, Виноградний), перцю солодкого (Ластівка) та гіркого (Астраханський), фізалісу овочевого, цуккіні, різних квітів.

М. В. Гарус,
251525, Чернігівська обл., Городнянський р-н, с. В. Листвен

...насіння спаржового салату, салатної гірчиці, уйсун.

О. А. Андрусів,
332719, Запорізька обл., Оріхівський р-н, с. Новоіванівка

Із зарубіжного досвіду

Пошкодження кори у яблунь

Інколи в нижній частині стовбура, а часом і на скелетних гілках яблунь буріє і відлущується кора. Знати причини пошкодження важливо для об'єктивного визначення наслідків пошкодження на плодоношенні і життєздатності дерева, а також є необхідною умовою для вибору правильних захисних заходів.

Ознаки

Некрози зовні проявляються помірним відпаданням кори на стовбурі і скелетних гілках. На межі між здоровою і омертвілою тканиною часто буває добре помітна тріщина. При сильнішому пошкодженні омертвіла кора, луб і камбій відлущуються і відкривається деревний валик. Доки більшість ділянок стовбура неушкоджена і доки краї виниклих ран після відлущення кори затягуються наростом, такі пошкодження не повинні проявитись змінами забарвлення і меншим приростом нових пагонів — нової деревини.

Причини

Навіть для спеціалістів не завжди легко виявити, чи відмирання тканин кори викликано первинно абіологічними факторами (морозом у період вегетаційного спокою, контактом стовбура з гербіцидом) чи біологічними (збудниками хвороб). Визначення причин некрозів кори ускладнюється головним чином тим, що наслідки морозних пошкоджень на деревах проявляються через тривалий час (іноді — через 2 роки); морозом або гербіцидом пошкоджена тканина зазнає вторинного ураження різними випадковими патогенами (напівпаразитичними грибками), які можуть бути прийняті за першопричину пошкоджень. Наявність випадкових патогенів у тканинах, уражених морозом, не можна недооцінювати, особливо у дерев, ослаблених непідходящим місцем, незадовільним підживленням, невдалим обрізуванням. Ці «хворі» патогени порушують нормальний хід загоєння ран і беруть участь у поширенні некрозів, справжньої площі пошкодженої морозом. З практичної точки зору важливо відрізняти пошкодження кори стовбура яблунь раннім осіннім морозом і зимнім сонячним опіком.

Пошкодження раннім осіннім морозом

Яблуні належать до відносно морозостійких дерев, якщо, звичайно, в них добре проходив процес загартування. Подібно до інших витривалих рослин, яблуні набувають морозостійкості поступово. Поштовхом для загартування є скорочення світлового дня і зниження температури. Активний ріст дерева припиняється (знижується вміст води в тканині, нагромаджуються резервні речовини, змінюються фізичні властивості цитоплазми тощо). Загартування починається з вершин пагонів у кроні дерев і закінчується біля стовбура і коріння. Це значить, що ризик пошкодження морозом збільшується тоді, коли в кінці осені або на початку зими температура падає швидше, ніж тканина в основі стовбура отримає необхідну поверхню морозостійкості. Всупереч установленому, що загартування починається з вершин пагонів, є досвід, що вершини окремих пагонів занадто чутливі до морозу. Такі пошкодження трапляються в роки, коли кінець літа і початок осені несприятливі для визрівання дерева.

Для некрозів, що виникли внаслідок дії низьких температур восени і на початку зими, характерно, що з'являються вони будь-де у районі скелетних гілок і стовбура.

Пошкодження зимовим сонячним опіком

Умови для виникнення цього типу пошкодження створюються у безхмарний зимовий день, коли сонячне проміння падає прямо на стовбури дерев. Якщо не віє вітер, поверхнева тканина кори на освітленому боці стовбура може абсорбувати достаток тепла, потрібний для розмороження тканини. На затіненій стороні стовбура тканина залишається нерозмороженою. Різниця в температурі тканини на освітленій і затіненій сторонах стовбура може досягати 8°. Коли сонячне проміння перестає обігрівати стовбур, температура тканин кори швидко повертається до температури тканини на затіненому боці. Раптові зміни температури тканини нерідко проявляються необоротними пошкодженнями у формі некрозів.

Для зимових сонячних опіків характерно, що некрози локалізовані на південно-західній стороні стовбура.

Садівник може зменшити дію низьких температур на кору яблунь і інших дерев деякими з наступних заходів:

використати щеплення і для створення стовбура вибрати витривалі різновиди, наприклад Антонівку,

остерігатись заходів, які підтримують у кінці літа вегетативний ріст і віддаляють початок загартування (удобрення азотом, зволоження, культивація);

стимулювати родючість дерева обрізанням і підкормкою таким чином, щоб надмірний урожай не вичерпав резервні речовини, потрібні для захисту кори від морозу;

не нехтувати захистом від серйозних хвороб і шкідників, що ослабляють дерево.

Перед зимою пофарбуйте стовбури і нижні частини скелетних гілок. У випадку необхідності, ще раз пофарбуйте в кінці зими. Для фарбування годиться біла латексова фарба для внутрішнього фарбування або вапняне молоко. Не використовуйте фарбувальні матеріали, що містять свинець або полімерні фарби (вінілові і акрилові).

Некротизовані партії кори якнайшвидше вирізати (в березні) і з ранами обходитись, як при ракових захворюваннях кори.

Згадали ми, що до некрозів і відлущення кори стовбурів може призвести контакт з гербіцидом роундуп. Це чудовий гербіцид проти пирію, будяків, осоту і берізки. В садах кісточкових його вживання обмежене. В методиках захисту рослин звертається увага, що обприскувати ним не можна листя фруктових дерев. До цього додамо, що ні в якому разі не обприскувати і кору стовбура та гілок.

За матеріалами журналу «Заградкарж» підготувала **Н. ДАВИДОВА**

Живляться листям

Листям плодових дерев живляться попелиці, медяниці, кліщі, гусінь білана жилкуватого, золотогуза, яблуневої молі, зимового п'ядуна листокруток, непарного й кільчастого шовкопрядів, пильщиків та інших шкідників

Кожен шкідник під час живлення спричиняє властиві йому пошкодження. За типом пошкоджень досить легко визначити шкідника і застосовувати відповідні заходи боротьби

Наводимо типи пошкоджень листків і групи шкідників.

1. Об'їдання листків часткове або повне без обплутування їх павутиною — це пошкодження звичайно спричиняють дорослі гусениці непарного і кільчастого шовкопрядів, золотогуза, білана жилкуватого, п'ядуна-обдирала, зимового п'ядуна чи жуки травневого хруща під час додаткового живлення.

2. Листки, об'їдені повністю або частково та обплутані павутиною, внаслідок чого утворилися гнізда,— так пошкоджують листки гусінь яблуневої молі, брунькової, смородинової та інших листокруток, грушевого трача.

3. Окремі листки, скручені в трубочку й обплутані павутиною,— це пошкодження розанової та інших листокруток.

4. Усередині листка (у м'якуші) проїдені ходи або виїдені порожнини, але шкіра листка не пошкоджена — пошкодження-«міни» молодих гусениць яблуневої, нижньо- чи верхньосторонньої мінуючих молей.

5. Листки скелетовані, тобто в них з'їдено м'якуш, а всі жилки лишились непошкодженими, обплутані павутиною — пошкодження і зимові гнізда молодих гусениць білана жилкуватого й золотогуза.

6. Листки скелетовані, зверху не обплутані павутиною — пошкодження вишневим слизовим пильщиком.

7. Всередині черешка проточено хід, пошкоджені листки обсипаються — пошкодження личинками букарки.

8. Листки закручені або з галоподібними здуттями і, якщо на листках живляться невеликі зеленуваті комахи, то це пошкодження попелиці. На листках груші червоні гали, утворюються від живлення грушевого галового кліщика.

9. На листках крапельки або кульки липкої солодкуватої рідини — пошкодження грушевою або яблуневою листоблішкою (мідяниці).

10. Край листка яблуні закручений і потовщений, має червоний колір — пошкодження яблуневою галицею.

11. Листки жовтіють або буріють і частково обсипаються — на них маленькі зеленувато-червоні або червоні восьминогі кліщі.

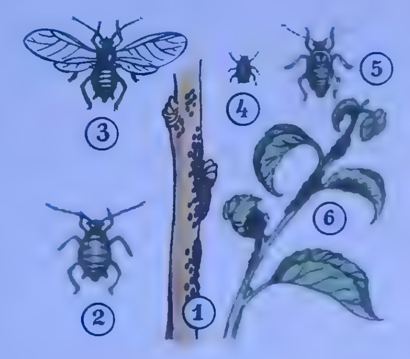
Зелена яблунева попелиця

Завдає великої шкоди яблуні і груші, особливо в молодих садах. Улітку на деревах можна бачити покручене листя і верхівки пагонів, а з нижнього боку листя і на корі молодих пагонів — колонії зелених личинок яблуневої попелиці.

Крилаті й безкрилі самки попелиць зеленого кольору. Яйця чорні, блискучі, зимують на молодих пагонах.

У період набубнявіння і розпускання бруньок відроджуються темно-зелені личинки. Вони висмоктують сік спочатку з бруньок, а після розпускання їх переходять на листочки, де живляться з нижнього боку. Личинки через 1—2 тижні перетворюються на дорослих самок. Безкрилі самки народжують личинок і утворюють навколо себе колонію попелиць, які пошкоджують листя і пагони. За період вегетації самки, не відкладаючи яєць, дають до 12 поколінь, а восени відкладають яйця, які зимують.

При пошкодженні дерев листя жовтіє, скручується, а пагони викривлюються і відстають у рості.

Зелена яблунева попелиця:

1 — зимуючі яйця, 2 — безкрила самка; 3 — крилата самка-засновниця; 4 — личинка; 5 — німфа; 6 — гілка яблуні, пошкоджена личинками.

ЗАХОДИ БОРОТЬБИ. Дерева до розпускання бруньок обприскують раз у 3 роки 2%-ним нітрафеном (200 г на 10 л води) при температурі повітря не нижче 5°С. Якщо у цей час дерева не обприскували, це роблять у період розпускання бруньок 2%-ною емульсією препарату № 30 (200 г на 10 л води), або 2%-ним розчином мила в м'якій воді, або тютюновим відваром. У період відокремлення бутонів проти личинок, що живляться відкрито, можна використати настої — кульбаби, деревію, тютюну або попіл чи рідке мило. При низькій ефективності цих настоїв дерева обробляють одним з препаратів: 10%-ним бензофосфатом (60 г на 10 л води), зеленим милом (200—400 г на 10 л води), 25%-ним ровікуртом (10 г на 10 л води).

Крім обприскування настоями трав і розчинами інсектицидів обрізують прикореневу поросль і вовчки (особливо у старих яблунь), на яких також зимують яйця попелиці.

Пустіть ліщину у сад

Ліщину або ж фундук на Україні знають давно. Її горіхи збирають у лісах. Але в сад фундук потрапляє рідко, хоч невибагливий до грунтово-кліматичних умов.

У горіхах фундука 63—72% жирів, 15—23 — білків, 6—10% вуглеводів, багато вітамінів, мікроелементів. Ядро використовують у кондитерській та харчовій промисловості. Масло, що добувається з ядер, має приємний смак і аромат і може замінити мигдалеве, а за поживністю прирівнюється до вершкового масла.

Під ліщину можна відводити землі, на яких погано ростуть інші плодові дерева. Пилок суцвіть фундука — перший весняний корм для бджіл.

Біологічні особливості

Фундук належить до родини березових, роду ліщина. Це багаторічний чагарник. Рослини однодомні, запилюються вітром, квітки роздільностатеві. Чоловічі квітки, зібрані в довгі циліндричні суцвіття-сережки, з'являються в червні-липні у пазухах листків однорічних пагонів. Жіночі квітки формуються в бруньках, які дуже схожі на ростові і знаходяться збоку або на верхівках однорічного приросту.

Деякі сорти (Кульовий, Ганджа) здатні утворювати плодові жіночі бруньки на квітконіжках чоловічих суцвіть, що істотно впливає на урожайність рослин, оскільки таким чином створюються значно кращі умови для запилення.

Цвіте фундук задовго до розпускання листових бруньок, на початку березня, а масове цвітіння настає в середині березня — на початку квітня.

Фаза розвитку фундука у річному циклі починається з цвітіння жіночих квітів і пиління чоловічих суцвіть. На початку цвітіння на верхівках жіночих плодових бруньок з'являються шаблеподібні рильця — стилодії червоного, рожевого або кремового кольору. Чоловічі суцвіття, розвиваючись, подовжуються у 3—6 разів, потім пиляки тріскаються, і з них висипається багато пилку, який і є в цей час першим джерелом перги для бджіл. Триває цвітіння, залежно від погодних умов, у чоловічих суцвіть 5—15 днів, у жіночих — 8—28. В межах одного сорту чоловічі та жіночі квітки зацвітають неодночасно. Це свідчить про те, що фундук самобезплідний. Щоб одержувати гарантований і щорічний урожай, у його посадках обов'язково треба мати 4—6 взаємозапилюваних сортів.

Морозостійкість та зимостійкість ліщини високі. В умовах центрального Лісостепу вегетативні органи здатні витримувати морози понад 30°С. Жіночі плодові бруньки морозостійкіші, ніж чоловічі суцвіття. Сильніше можуть пошкоджуватися після тривалих відлиг. Тому як запилювач доцільно використовувати кращі форми місцевої ліщини, у якої висока морозостійкість чоловічих суцвіть.

При насіннєвому розмноженні сіянці не повторюють ознак і якостей батьківських пар і, як правило, погіршують сортові показники. В такому випадку сіянці значно пізніше вступають у пору плодоношення: на 6—10-й рік життя. Тому кращі сорти і форми фундука необхідно розмножувати тільки вегетативним способом, що забезпечує плодоношення вже на 3—4-й рік, а іноді й раніше.

Горіхи фундука зберігаються без псування ядра протягом трьох-чотирьох років.

Вирощування садивного матеріалу

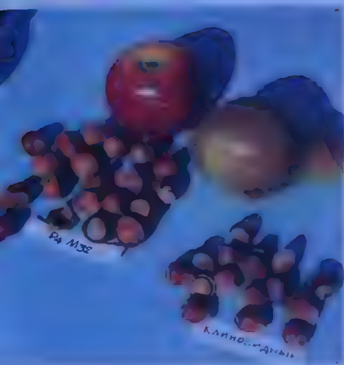
Фундук розмножується тільки вегетативно: відсадками (вертикальними, горизонтальними, дугоподібними), зеленими живцями, діленням куща та прищепленням. Для закладання саду використовують стандартні дво-трирічні саджанці з добре розгалуженою кореневою системою. Кореневу парость можна використовувати як садивний матеріал тільки за умов належного догляду за рослинами в маточному саду і в нових насадженнях.

Зберігають саджанці фундука до висаджування в сад, як і інших культур, у поліетиленових мішках або в прикопах.

Вибір місця і грунту

Порівняно з іншими плодовими культурами фундук не вибагливий до місця зростання та грунту, однак гарантовані й високі врожаї можна одержати тільки на достатньо родючих і забезпечених вологою грунтах.

Для фундука придатні майже всі різновиди грунтів, крім сухих піщаних, заболочених та засолених. Він добре росте на схилах західної, північно-західної, північної, південно-західної та східної експозиції. Абсолютно непридатні сухі південні схили, оскільки на них передчасно зацвітають і чоловічі, й жіночі квітки, а холоди, які іноді в цей час повертаються, пошкоджують їх. На присадибній ділянці фундук найкраще розміщувати біля межі, на задвірках та інших неугіддях.

Садіння

Кращий строк садіння — осінь, приблизно за місяць до настання холодів, замерзання грунту. Можна садити і рано навесні. Оглядаючи кореневу систему перед садінням, видаляють пошкоджені корінці, вирізаючи їх сікатором до здорової тканини. На здорових коренях зрізи поновляти не слід.

Ями копають таких розмірів, щоб у них вільно розмістилися всі корінці. Техніка садіння така сама, як і інших плодових культур. Щоб полити висаджене деревце, роблять лунку, в яку виливають два-три відра води. Одразу ж після висаджування рослини на постійне місце саджанець укорочують на висоті 15—20 см від поверхні грунту.

Враховуючи особливості сорту, силу його росту, грунтово-кліматичні та екологічні умови району, дотримуються оптимальних схем розміщення рослин у саду, які зумовлюються силою росту та габаритністю куща. Площа живлення для слаборослих сортів (якщо залишають 4—6—10 стовбурців) 4×4 м і 5×5; 6×5 м; для сильнорослих — 6×6 м (якщо кущ формується з 10—12 стовбурців).

Фундук — перехреснозапильна рослина, тому сади, закладені одним сортом, дають дуже низькі врожаї. У колективних садах треба поєднувати сортимент із сусідніми ділянками або висаджувати дві-три рослини в одному кущі. Кращими взаємозапилювачами, згідно з нашими спостереженнями, є такі: Ліщина, Ганджа, $Р_2М_{18}$, Лозовський кулеподібний, Кульовий та деякі інші.

Догляд за грунтом

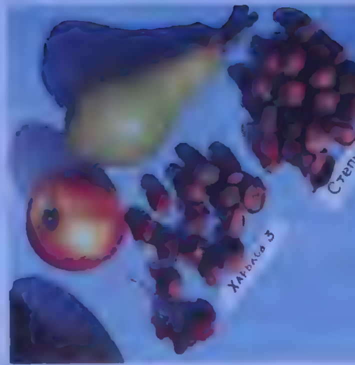
Грунт після закладання саду підтримують у чистому від бур'янів і пухкому стані. Вперше міжряддя розпушують одразу ж після садіння саджанців на глибину 10 см, а далі (через 20—25 днів) — на глибину 8 см. Пристовбурні кола розпушують сапкою на глибину 6—8 см, а в трирічних та старих насадженнях перекопують вилчастою лопатою.

Коренева система фундука розміщується у верхньому шарі грунту на глибині 10—15 см, а обрізані корінці товщиною 3—5 см не відновлюють приросту, тому дотримання глибини розпушування та якісне його проведення — запорука успіху.

Обрізування й формування кущів

Ці заходи особливо важливі для одержання ранніх, високих і регулярних врожаїв. За нашими спостереженнями, паростеві пагони у рослини з'являються на першому-третьому роках після висаджування. Їхня кількість залежить від сорту й форми і становить у середньому від 1 до 10 штук на кущ. На четвертий рік пагоноутворення різко збільшується — до 20 і більше. Особливо характерно це для сортів і форм Жовтневий, Кульовий, Клиноподібний, $Р_7М_9$, Ліщина, Ганджа.

З метою формування майбутнього куща, починаючи з осені другого року після садіння, відбирають 8—10 (не більше 12) добре розвинутих, далеко розміщених один від одного паростевих пагонів, майбутніх основних стовбурів крони. Формують кущ протягом двох-трьох років, до 4-5-річного віку, тобто до вступу рослин у пору плодоношення. Починаючи з третього року, видаляють зайві і невдало розміщені пагони. Доцільно залишати на кущах по 2—3 запасних пагони, які можна вирізати пізніше, якщо вони виявляться непотрібними. Наступне об-

різування полягає в систематичному видаленні парості, що з'являється, та сухих поламаних гілок на стовбурах.

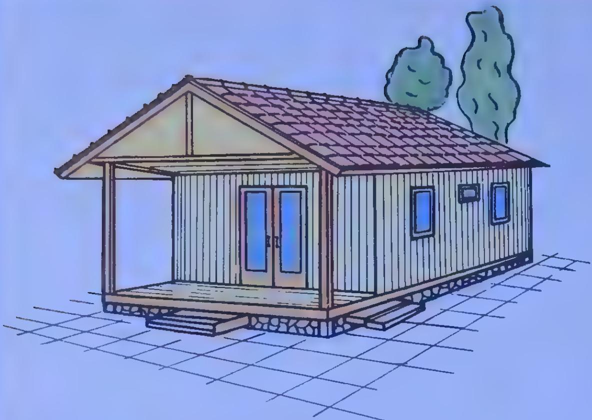
Ніяких укорочувань однорічного приросту робити не потрібно, оскільки на ньому утворюються генеративні бруньки і може зменшитися продуктивність куща.

Збирання, сушіння і зберігання горіхів

Строки достигання горіхів фундука залежать від сортових особливостей. Масовий збір припадає на кінець серпня — першу декаду вересня. Показник стиглості плодів — побуріння або пожовтіння пліски (мисочки) та випадання окремих горішків у сортів з короткою і відкритою плюскою (Лозовський, Кулеподібний, $Р_4М_{30}$, $Р_2М_{18}$, Жовтневий, Ганджа). Збирають горіхи, струшуючи або обриваючи їх. Зібрані плоди розсте-

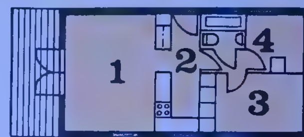

Збірний дерев'яний будинок

Загальна площа 59,2 м². Стінові панелі з дощок з теплоізоляційною (мінеральна вата) прокладкою. Стіни можна також збудувати з дерев'яних брусів. Будинок має вітальню 1, кухню 2, спальні 3 і підсобні приміщення 4.

Проект будинку розроблено фінською фірмою «Пуу-тало».

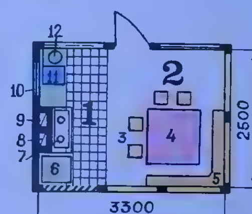

Із зарубіжного досвіду

Літня кухня-їдальня

Зовні кухню можна пофарбувати за смаком, але найкраще зберегти природний колір дерев'яних деталей, їх фактуру. Для цього дошки обробляють оліфою і 2—3 рази покривають водостійким лаком.

1 — кухня;
2 — їдальня;
3 — стільці;
4 — стіл;
5 — лави;
6 — шафа для посуду і продуктів;
7 — плита;
8 — димар,
9 — вентиляційний отвір,
10 — вікно;
11 — мийка,
12 — бак з водою

Якщо ви хочете, щоб у вашій домівці в теплу пору року було прохолодне й свіже повітря, зник кухонний чад, збудуйте літню кухню. Крім того, що в ній можна буде готувати страви, вона слугуватиме вам як їдальня або тераса, а взимку — це чудова холодна комора для продуктів. Літня кухня-їдальня відкритого типу особливо необхідна на подвір'ях у жителів південних районів республіки.

Місце для будівництва кухні слід вибирати з таким розрахунком, щоб було зручне сполучення з будинком, щоб недалеко з мінімальними затратами можна було підвести до кухні електрострум, водогін, каналізацію.

Кухню будують на легкій каркасній основі. Каркас обшивають дошками внапуск. Дах роблять однопохилий. Стіни і двері повинні бути глухі, щоб не було протягів. Задню стіну краще орієнтувати на північ.

ляють під навісом (бажано в тіні) шаром 5—10 см. Через 10—15 днів горішки легко випадають з плісок, а ті, що не випали, відокремлюються руками.

Перспективні сорти фундука

На Мліївській дослідній станції садівництва (нині це Мліївський науково-дослідний інститут садівництва Лісостепу України) у 1983 р. заклали сад з різних сортів і форм фундука, щоб визначити кращі з них для зони Лісостепу. За комплексом цінних ознак виділяються Лозовський, Кулеподібний, Кульовий, Ганджа, Жовтневий, Шоколадний, Клиноподібний, P_4M_{30}, P_4M_{17}, PM_{18}. Почато розмноження цих сортів і форм, щоб задовольнити потреби колгоспів, радгоспів і садівницьких товариств.

Заявки на саджанці бажано надсилати у плодорозсадник нашого інституту або автору статті.

АБАСОВ Тагір Алієвич
*258532 Черкаська обл., Городищенський р-н, с. Мліїв-1
Науково-дослідний інститут садівництва Лісостепу України ім. Л. П. Симиренка*

ВІТРЯК САМОТУЖКИ

Чи не найголовніші з складових вітряка — лопаті. Ось чому детально зупинимось саме на їх виготовленні. Від форми і якості лопаті залежить потужність вітроагрегату. Для малопотужних — використовують дволопатевий вітряк. Лопаті в ньому гвинтової форми. При цьому утворюються найвигідніший кут атаки α (кут, під яким вітер набігає на кожен елемент лопаті) і змінний по всій довжині лопаті кут заклинення (кут, що утворює лопать з площиною обертання вітряка).

Гвинтоподібні лопаті вітряка виготовляють за допомогою шаблонів, параметри яких розраховують. Для розрахунків приймають діаметр вітряка Д = 1 м, швидкохідність — 7 (відношення колової швидкості кінця лопаті до швидкості вітру) і коефіцієнт використання енергії вітру К = 0,35.

Перерізи шаблонів для виготовлення лопатей вітряка наведені на рис. 1, а координати для побудови шаблонів лопатей діаметром у 1 м — у табл. 1 і 2 (схему розміщення координат зображено на рис. 2).

Якщо необхідно побудувати профіль лопаті для вітряка діаметром більше або менше 1 м, необхідно всі розміри таблиць 1 і 2 змінити, помноживши їх на діаметр вітряка, що виготовляють (у метрах). Незмінними залишаться тільки кути заклинення в кожному перерізі лопатей, а також кількість перерізів. Наприклад, для вітряка діаметром 1,2 м необхідно кожен розмір таблиць 1 і 2 помножити на 1,2.

Щоб отримати закінчену форму лопаті, потрібно за відповідними розмірами побудувати на аркуші паперу точки для п'яти профілів лопаті і обвести по точках контури за допомогою лекала.

Приклад шаблону першого перерізу (див. рис. 1) зображено на рис. 3. При цьому прийнято таке позначення: штрихпунктирна лінія — контур шаблону для Д = 1,2 м; штрихпунктирна лінія з двома точками — для Д = 1,5 м; суцільна — для Д = 2 м; штрихова — контур шаблона для Д = 2,5 м.

Профілі кожного перерізу рисують у натуральну величину для того, щоб при виготовленні лопатей вирізати шаблони.

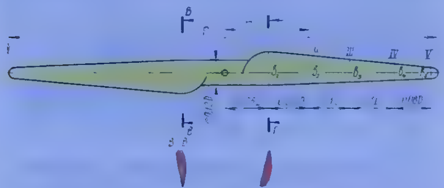

Рис. 1. Побудова перерізів необхідних п'яти шаблонів.

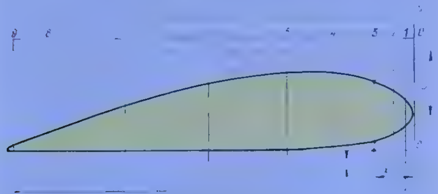

Рис. 2. Схема розміщення координат для побудови профілів перерізів лопатей вітряка.

1. Розміри лопатей

№ перерізу лопатей (див. рис. 1)	Кути заклинення лопаті, град	Відстань перерізу лопатей від центра вітроколеса «r», мм	r/R	Ширина лопаті в даному перерізі, мм	Товщина лопаті в даному перерізі, мм
I	14	125	0,25	32,2	15,0
II	10	200	0,4	70,5	12,2
III	6,5	300	0,6	55,0	8,8
IV	4,8	400	0,8	40,0	5,4
V	3,5	475	0,95	27,0	3,0

2. Значення перерізів лопатей, мм (див. рис. 2)

Позначення координат п'яти перерізів (див. табл. 1)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
x	0	2,08	4,16	8,25	16,50	24,6	40,8	57,5	73,8	82,2
y	6,1	9,0	10,4	12,0	14,18	15,0	13,66	9,83	4,58	0,5
y'	6,1	3,42	2,5	1,66	0,83	0,33	0,0	0,0	0,0	0,0
x	0	1,83	3,5	7,08	14,1	21,2	35,0	49,2	63,3	70,5
y	4,9	7,5	8,4	9,65	11,5	12,15	11,65	7,92	3,66	0,41
y'	4,9	2,75	2,08	1,25	0,5	0,21	0,0	0,0	0,0	0,0
x	0	1,33	2,75	5,5	11,0	16,5	27,5	33,4	47,0	55,0
y	3,46	5,42	6,0	7,0	8,33	8,8	8,17	5,5	2,5	0,33
y'	3,46	1,83	1,33	0,83	0,41	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
x	0	1,0	2,0	4,0	8,0	12,0	20,0	28,0	35,8	40,0
y'	1,58	3,16	3,66	4,42	5,08	5,42	4,67	3,3	1,66	0,25
y'	1,58	1,0	0,67	0,414	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
x	0	0,67	1,35	2,7	5,4	8,1	13,5	18,9	24,3	27,0
y	1,0	1,73	2,08	2,5	2,7	2,98	2,36	1,68	0,67	0,17
y'	1,0	0,54	0,4	0,13	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

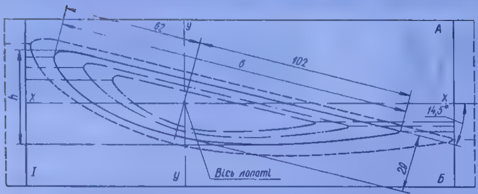

Рис. 3. Шаблон для виготовлення лопатей вітряка: А — верхня частина шаблону; Б — нижня частина шаблону.

Дерев'яна лопать

Виготовляють з добре просушених соснових, ясенових, кленових чи липових дощок, які не повинні мати дефектів (сучків, кривизни, гнилі тощо). На один вітряк потрібно чотири дошки довжиною на 4—5 см більше за довжину лопаті.

Використовують казеїновий клей, столярний не придатний, оскільки він не вологостійкий. Клей рівним шаром і швидкими рухами наносять щіткою на дошки, які кладуть одна на одну та стягують струбцинами чи скручують дротом з інтервалом близько 300 мм. Щоб не пошкодити поверхні дощок, у місцях стягування підкладають тонкі дощечки. Склеєні дошки сушать протягом двох діб у сухому приміщенні з кімнатною температурою. Влітку їх можна сушити під навісом.

Потім бічні поверхні підготовлених дощок обробляють фуганком. Заготовку попередньо підганяють під шаблон, виготовлений із цупкого паперу чи картону і начеплений на її поверхню. Орієнтовні розміри заготовок лопаті наведені в табл. 3 (див. рис. 1 і 3).

На вирізаній заготовці лопаті в її центрі свердлять отвір діаметром 16—18 мм. Обробляють склеєні дошки по шаблонах на контрольній дошці шириною не менше 250 мм при виготовленні лопатей діаметром 2,5 м і на дошці меншої ширини — для меншого діаметра вітряка. У центральному отворі дошки закріплюють шпильку діаметром 16—18 мм з двома гайками.

Вздовж дошки наносять осьову лінію, а впоперек її роблять канавки глибиною 8—10 мм і шириною, що відповідає товщині шаблонів, які будуть вставлятися в прозірн.

Шаблони виготовляють з фанери товщиною 4—6 мм, нарізаної прямокутниками розміром 250 × 80 мм, на які наносять осі X—X і Y—Y, строго перпендикулярно одна до однієї і паралельно сторонам прямокутників (рис. 4). Вісь X—X має бути трохи зміщена і повинна знаходитись на відстані 100 мм від однієї з кромок прямокутника. Перетин осей утворює центр профілю перерізу лопаті.

Використовуючи рис. 4, наносять і вирізають контури профілів. Потім шаблони розрізають на дві частини, як зображено на рисунку. При складанні двох половин контур вирізу повинен точно збігатися з профілем.

За допомогою шаблонів, які встановлюють у прорізи контрольної дошки, проводять подальшу обробку заготовки. Нижні половини шаблонів встановлюють у прорізах дошки так, щоб осі X—X шаблонів знаходились точно на одній висоті від дошки, а осі Y—Y збігалися з віссю лопаті, нанесеною на контрольній дошці.

Кромки нижньої частини шаблонів змащують фарбою і на них опускають заготовку лопаті, надіваючи її отвором на шпильку в контрольній дошці і суміщуючи вісь заготовки з віссю дошки.

У місцях торкання заготовки з шаблонами залишиться слід фарби. Заготовку знімають із шпильки і в місцях відбитку фарби вирізають стамескою канавки шириною 8—10 мм і глибиною 3—5 мм. Шаблон знову змащують фарбою і кладуть на лопать.

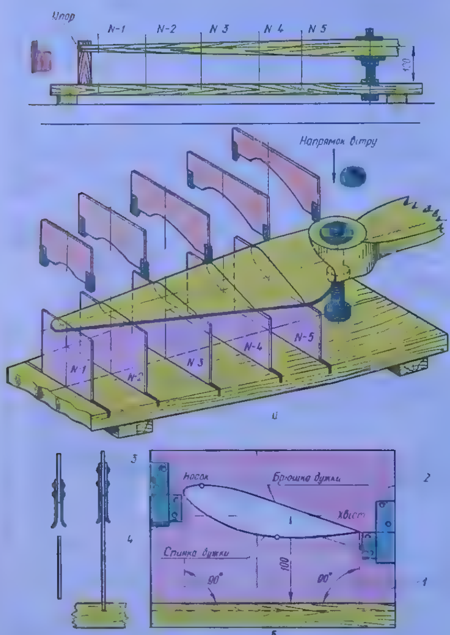

Рис. 4. Шаблони для виготовлення дерев'яних лопатей вітряка:

а — контрольна дошка з шаблонами і вітряком; б — шаблон; 1 — нижній шаблон; 2 — верхній шаблон; 3 — напрямні планки, 4 — упорна планка.

3. Орієнтовні розміри заготовок лопаті, мм

Діаметр вітряка, м	Величина «г»					Величина «в»					Товщина заготовки у перерізах				
	1	2	3	4	5	1	2	[illegible]	4	5	1	2	3	[illegible]	5
1,2	150	240	360	480	576	97	94	[illegible]	50	34	28	26	22	[illegible]	18
1,5	188	300	450	600	720	127	109	[illegible]	63	43	37	33	28	25	24
2,0	250	400	600	800	960	165	137	108	78	52	47	43	37	[illegible]	33
2,5	312	500	750	1000	1200	200	170	134	97	68	58	51	45	41	[illegible]

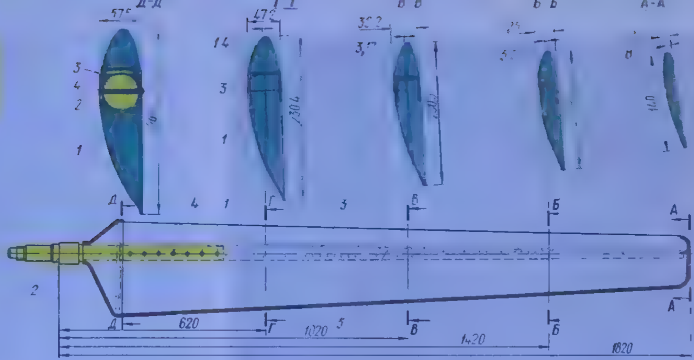

Рис. 5. Металева лопать вітряка:
1 — обшивка; 2— мах; 3— лонжерон; 4— велика заклепка; 5— малі заклепки.

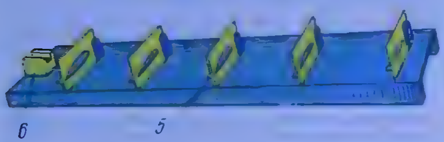

Рис. 6. Стапель:
1— швелер; 2— нижній шаблон; 3 — верхній шаблон; 4— вісь шарніра; 5— стягувальний болт; 6— бобишка для маха.

У місцях відбитків фарби роблять заглибини на 2—3 мм. Такі операції продовжують доти, поки вирізи на заготовці не збігатимуться з профілями нижнього шаблону. Потім знімають заготовку, накручують на шпильку дві гайки, знову надівають заготовку і, встановивши її на попереднє місце (шаблон), підводять гайку під нижню частину маточини майбутньої лопаті. Цю гайку контрять другою і не відкручують її до кінця виготовлення лопаті. Заготовку піднімають на шпильці (не знімаючи з неї), прокручують її навколо осі шпильки на 180° і обробляють таким же способом другу половину лопаті до повного прилягання площин всіх перерізів до нижньої частини шаблонів.

Верхні поверхні лопатей обробляють по верхніх половинках шаблонів так само, як і нижню частину. Після цього на обох лопатях утворюється по п'ять поясків, переріз яких відповідає профілям лопаті. Необроблену частину заготовки обережно знімають рубанком до лінії фарби на поясках. Поверхню лопаті остаточно шліфують наждачним папером, покривають двома шарами нітрогрунтовки, нерівності зачищають. Лопаті фарбують нітрофарбою (два рази). Їх можна покривати 3—4 шарами клею БФ-2 з наступним просушуванням кожного шару.

Готовий вітряк обов'язково балансують.

Виготовлення металевої лопаті

Вона складається із обшивки 1 (рис. 5) товщиною 0,5—0,7 мм, коробчастого лонжерона 3 (листова сталь товщиною 1,5—2 мм) і маха 2.

Для надання необхідного профілю лопаті готують болванку і стапель. Болванка — це копія лопаті, зроблена з дерева твердої породи (бук, дуб, у крайньому випадку сосна). На болванці формують верхню половину обшивки лопаті.

Стапель — це швелер 1 (рис. 6), до якого приварено шаблони. Нижній 2 і верхній 3 шаблони з'єднують болтом, пропущеним через петлю.

Обшивку лопаті, попередньо вигнуту на болванці, закладають у стапель, стягують шаблонами і її кромки з'єднують заклепками діаметром 3—4 мм. Після цього обшивку виймають із стапеля, обрізають кромки, запаюють краї і фарбують лопать всередині, заливаючи в неї нітрогрунтовку.

Потім обшивку знову встановлюють у стапель і заводять в неї коробчастий лонжерон, виготовлений за допомогою шаблона, що являє собою клин, товщина якого зменшується до кінця лопаті. Свердлять отвори під заклепки, з'єднують лонжерон з обшивкою. Заклепки розклепують, використовуючи металевий клин, на якому вгинають лонжерон. Крок заклепок — 25—30 мм.

У лонжерон 3 (див. рис. 5) вставляють круглий мах 2, кінці якого закріплюють в бобишці 6 (див. рис. 6) стапеля. Круглий мах і лонжерон склепують заклепками діаметром 5—6 мм, що пропускають крізь мах і обшивку. Крок заклепок — 30—40 мм. Мах лопаті має при цьому заходити всередину обшивки на 1/3 його довжини. Відкриту частину обшивки бажано закрити ковпаком, який приклепують чи припаюють до обшивки і щільно підганяють до маха, герметизуючи лопать. Готові лопаті балансують, припаюючи олово на їх кінцях, покривають нітрогрунтовкою і фарбують нітрофарбою у два шари.

Виготовлення спрощеної лопаті

Із описаного вище способу виготовлення вітряка видно, що найскладніше завдання — утворення потрібних кутів заклинення, що надають лопаті гвинтову форму. Закручування лопаті затрудняє її обробку.

Тим, кому важко виготовити гвинтову лопать, рекомендується зробити спрощену з постійним кутом заклинення по всій її довжині. У цьому випадку коефіцієнт використання енергії вітру знизиться до 10%, однак зробити цю лопать буде значно простіше. Для її виготовлення необхідні тільки два крайніх шаблони № 1 і № 5. Проміжні профілі перерізів лопаті утворюються самі собою при поздовжній обробці, оскільки всі лінії від профілю першого перерізу до п'ятого прямі. При цьому кут заклинення і в першому, і в п'ятому перерізі має бути 5°. Координати цих профілей наведені в таблицях 1 і 2. Їх можна зберегти і для спрямленої лопаті.

Необхідно відмітити, що із збільшенням кута заклинення лопаті буде знижуватись швидкохідність і підвищуватись момент рушання вітряка. Зменшувати цей кут до 10—12° можна в агрегатах з редуктором.

Більш детально з наведеними практичними рекомендаціями можна ознайомитися в книжці Є. М. ФАТЄЄВА «Как сделать самому ветроэлектрический агрегат» (М.; Л., 1949), а також Я. Й. ШЕФТЕРА, І. В. РОЖДЕСТВЕНСЬКОГО «Ветронасосные и ветроэлектрические агрегаты» (М., 1967).

Качка з виводком — центнер м'яса

До осені від дорослої качки з виводком можна одержати 100—150 кг м'яса. Вигідно утримувати поголів'я на водоймах, багатих рослинною і тваринною їжею. Це на третину скорочує витрати кормів у годівницях. В умовах присадибного господарства розведення такої птиці зручне тим, що весь час можна мати свіже м'ясо, забивати качок у міру необхідності. Значну частину турбот по догляду за птицею можна доручити дітям

Приміщення

Качки — птиця водоплавна. Однак вони не терплять вологості ні в приміщенні, ні на вигулах. Ось чому хлів для них має бути сухим і чистим, для вентиляції можна використовувати вікно площею 100 квадратних сантиметрів на квадратний метр підлоги. Взимку качатник, як правило, не опалюють, але не можна допускати, щоб мороз був більше 5°С. Якщо качок утримують в дуже холодному приміщенні, багато кормів витрачається зайво — на обігрів тіла. Для кожної качки слід забезпечити в приміщенні пів квадратного метра площі підлоги. Її роблять дерев'яну або глинобитну, суху, щільну, щоб гризуни не прорили через неї нори. Підлогу підіймають над землею на 20 см. Для підстилки використовують солому, тирсу, торф, пісок (у теплу пору року).

З південного боку хліва слід обладнати вигульний майданчик, обгородивши його тином, металевою сіткою, штакетником висотою 1—1,3 м з розрахунку 5 квадратних метрів на дорослу качку. Приміщення з вигульним майданчиком з'єднують лазом розміром 40×40 см. Він повинен мати засув і тамбур з боку вигульного дворика. З настанням коротких осінніх і зимових днів у качатнику застосовують додаткове освітлення, бо птиця перестане нестись.

Освітлення — 40-ватна електролампа на 10 квадратних метрів підлоги. У затемненому затишному місці в розрахунку на 3 качки влаштовують гніздо розміром 50×50 см і висотою 50 см. Щоб качці було зручніше забратись в нього, при вході роблять поріжок висотою 8 см.

Годівниці для качок виготовляють з дощок товщиною 2—2,5 см, збитих під кутом одна до одної. З торців годівницю збивають дерев'яною пластинкою, що надає їй стійкості. Щоб корм не розсипався, вгорі по периметру годівниці прибивають бортики, нахилені всередину. Годівницю обладнують стійкою нерухомою ручкою, яка одночасно є пристосуванням, щоб качки не залізали в годівницю. На 10—12 качок годівниця повинна мати довжину 50 см.

Породи

Продуктивність птиці залежить не тільки від добре організованих годівлі, догляду і утримання, а й від породи.

Пекінська — одна з кращих і найпоширеніших, оскільки має високі м'ясну продуктивність і несучість. Качка може знести за рік до 120 яєць. Дорослий селезень важить 3,5—4 кг, качка — 3—3,5. Птиця має біле з кремовим відтінком оперення, довгий тулуб, широкі груди, товсту шию, велику видовжену голову. Качки цієї породи добре переносять холод, швидко ростуть і відгодовуються.

Сіра українська порода — скороспіла, має високі відгодівельні якості. У птиці світло-сіра нижня частина тулуба, темно-бурі крила. У селезнів голова темно-сіра із зеленуватим блискучим відливом. Самці важать до 3,5 кг, а самки — до 3. Несучість — 120 яєць на рік.

Чорна білогруда — скороспіла, невибаглива, добре відгодовується. Тушки каченят у 2—2,5-місячному віці важать до 2,5 кг. М'ясо смачніше, ніж в інших порід. Оперення в них чорне, частина грудей і черева білі. У селезня верхня частина шиї з синьо фіолетовим відливом.

Хакі-кемпбел — походження англійського. Мають високі несучість і якість м'яса. Оперення коричневе (хакі), на спині і крилах — пір'я світліше. Селезні важать до 3 кг, качки — до 2,5. За рік качка може знести до 200 яєць. Птиця добре використовує водойми

Руанська порода схожа на диких. Назву одержала від французького міста Руан. Це м'ясна птиця, що майже не поступається перед білою пекінською за масою і якістю продукції. Селезень важить 4 кг, качка — 3,5. За рік від несучки одержують до 100 яєць. Селезень схожий на крижня, голова блискуча, зеленого кольору, на шиї кільце з білого пір'я. Груди червоно-коричневі, хвіст блискучий, чорний. Руанські качки відмінно відгодовуються, досягаючи маси 5,5 кг.

На нашій обкладинці

Вирощування поголів'я

Якщо під квочку підкласти яйця в перші числа квітня, то вже в кінці місяця вилупляться каченята. При вирощуванні молодняка під квочкою додатковий обігрів не потрібен, вона успішно сама справиться з такою нелегкою роботою. Під квочку з каченятами можна підпустити також одновікових з інкубатора. Якщо в господарстві під час купівлі добового молодняка квочки не було, його необхідно обігрівати. Для цього доцільно використати електролампу з відбивачем, підвішену над ящиком з молодняком. Температура в ньому повинна бути: у віці 1—5 днів — 28—24°С, 6—15 днів — 23—20°С, 16—20 днів — 19—16°С, 21—30 днів — 16—10°С. Особливо потрібен додатковий обігрів протягом перших 10 днів. Температуру в ящику перевіряють термометром. Можна це зробити і стежачи за поведінкою молодняка: при нормальній температурі він бадьорий, вільно рухається, не скупчується; коли жарко, то важко дихає, відмовляється від корму; якщо холодно, каченята пищать, скупчуються, лізуть одне на одного.

Після 20—25-денного віку молодняк випускають на водойми, де він споживає значну кількість рослинного і тваринного корму. Каченят можна вирощувати і без водойми, оскільки успіх справи вирішує годівля. Викупатися вони можуть і в ночвах з водою, поставлених на дворі. Правда, «сухе» вирощування качат пов'язане з більшими витратами кормів. Вперше молодняк годують круто звареним, дрібно посіченим яйцем через 2—3 години після виведення всіх їх з яєць або ж негайно, одержавши каченят з інкубаторної станції, а в подальшому — через кожні 3—4 години. З другого дня каченятам варять круту розсипчасту кашу, перемішуючи її з посіченим яйцем. На третій день яйце можна не давати. Кашу згодовують пшеничну, кукурудзяну, ячмінну. Поряд з годівницею ставлять напувалку з чистою свіжою водою. Вологі розсипчасті мішанки або круту кашу молодняку згодовують до 40—50-денного віку. Але з триденного віку можна потроху давати пророщене або сухе зерно. В мішанку поступово додають дрібно посічену зелень (конюшину, кропиву тощо), крейду, сіль, гравій, деревне вугілля. Крім того, крейду і черепашник насипають в окремі годівниці. Мішанки готують перед кожною годівлею, оскільки прокислі корми порушують травлення.

Відгодівля каченят

Молодняк росте швидко — 10-денне каченя пекінської породи важить 200 г, 3-тижневе — 500, місячне — 800 г, 2-місячне — понад 2 кг. Якщо забивати молодняк на м'ясо в 2-місячному віці (до початку першого линяння, коли птиця збавляє в рості), то, починаючи з півторамісячного віку, його слід інтенсивно годувати.

Якщо каченята частину кормів споживають з водоймища, їм однак до вологої мішанки додають комбікорм або зерно, посічену зелень (конюшину, кропиву, горох тощо), варену картоплю, подрібнені коренеплоди. Молодняк, що відгодовується без водойм, повинен споживати корми з годівниць досхочу, але мати воду для напування і купання. Забивають птицю до початку линьки, тобто в 65—70-денному віці. Молодняк породи хакі кемпбел можна вирощувати до 80—90-денного віку. Найвигідніше забивати молодняк у двомісячному віці, оскільки затрати кормів на кілограм приросту в перші два місяці майже в 7 разів менші, ніж при вирощуванні від 2- до 4-місячного віку. У віці від 70 до 120 днів (період линьки) одержують тушки, що погано очищаються від «пеньків», каченята в цей час худнуть, а тому забивати їх в цьому віці невигідно. Жирне і калорійне м'ясо можна одержати від молодняка 4—5-місячного віку. Оскільки корми, особливо влітку, швидко скисають, задають їх каченятам стільки, скільки вони з'їдять його без залишку за півгодини. Щоб запобігти захворюванням поголів'я, годівниці і напувалки відразу після годівлі ретельно миють.

Годують качок подрібненими бадиллям моркви, буряків, листям капусти, додаючи їх у мішанки. Дрібну картоплю і лушпиння варять і також подрібнюють. Сухі скоринки хліба, розмочені в гарячій воді, теж додають у мішанки, стежачи, щоб в корм не потрапляли запліснявілі. Доцільно додавати і насіння дикорослих трав: кінського щавлю, лободи, курячого проса, мишачого горошку тощо. Хорошим доповнювачем до раціону може бути якісне сіно, його потерть. На кожну качку, що пішла в зиму, слід заготовити: картоплі — 12—13 кг, коренеплодів (морква, буряки, бруква) — 8—12, сіна — 6—8, підстилки (суха солома, торф) — 10—12 кг, мінеральних кормів — 1 кг, дрібнозернистого піску — 600—700 г.

О. СУПРУНЕНКО

Служба взаємодопомоги

Ось уже п'ять років, як огірки нормально ростуть лише до липня, а десь з 10 липня починають жовкнути і гинуть. Що робити? Нехай досвідчені городники порадять на сторінках журналу, як рятувати огірки.

С. І. ДОРОШ,
292185, Львівська обл., Яворівський р-н, с. Крюковець, вул. Леніна, 27

Може, хтось з городників знає, як боротися з горобцями, щоб не «пили» соняшник. Поділіться досвідом.

О. П. ДЕМ'ЯНЕНКО,
315643, Полтавська обл., Великобагачанський р-н, с. Рокита

У «ДСГ» № 9 була замітка про жука-листоїда — кузьку калинову, але, на жаль, там не сказано, як з ним боротися, крім ручного збирання. Може, хтось знає такі способи, відгукніться.

Н. П. ЦИГАНОК,
244007, м. Суми, 1-й парковий проїзд, 36, кв. 1

Може, хто «винайшов» пристрій для подрібнення буряків, кабачків на корм птиці замість того, щоб терти їх на тертці.

Є. А. НАСИЛЕНКО,
252212, Київ-212, вул. Малиновського, 11, кв. 323

З вдячністю прочитали статтю «Рослини проти шкідників» (№ 9). Але коли найкраще застосовувати рослинні препарати, через скільки днів повторювати обробку і т. д. Хто знає чи має досвід, відгукніться, поділіться досвідом.

В. М. КАРПЕНКО,
252040, Київ, вул. Бубнова, 12/2, кв. 33

Щороку маємо непогані врожаї білоголової капусти. Але, на жаль, не знаємо, як її зберігати, щоб вона до весни залишалася свіжою. Можливо, хтось з читачів журналу поділиться своїм досвідом.

К. К. БІЛЯВСЬКИЙ,
Львівська обл., м. Миколаїв, вул. Леніна, 45

Секрети кухні тітки Насті

Чи любите ви рис?

Рис — одна з найпоширеніших господарських культур у світі. Його вживають майже сто мільйонів жителів тропічної і субтропічної смуги, де він належить до основної складової частини харчування. Полюбився він і народам північних областей.

У дикому вигляді рис росте біля індійських озер і в південному Китаї, де його знають вже 7 тисячоліть. На європейському континенті рис поширився лише в 16 ст. (в Америці ще пізніше), куди його з Азії завезли араби. Як теплолюбна рослина добре себе почуває лише в південних країнах, найкраще в низовинах, які можна штучно зрошувати. Тобто за походженням рис — болотна рослина, але протягом тривалого часу був виведений і гірський рис, який добре росте на терасових схилах гір.

Зерно рису містить близько 76% вуглеводів, 0,5% жиру і 6,5% білків. Тому його достатньо змащують маслом і вживають як гарнір до м'яса. Доповнюють страви з рису ще овочами і овочевими салатами.

Щодо біологічної цінності розрізняють рис нешліфований, багатий на кальцій і залізо, частково — вітамін В, і шліфований (лущений, так званий скляний), який цих мінеральних речовин і вітамінів не має.

Через те, що рис легко перетравлюється і при тому поживний, використовують його в дитячому і дієтичному харчуванні.

Різото з солодким перцем

400 г свинини, ложечка з верхом солі, 40 г цибулі, ложечка меленого солодкого перцю (паприки), 200 г рису, сало

Сало розтопити, покласти туди підсмажену посічену цибулю, за хвилину додати паприку, посолене і на шматки порізане м'ясо, долити води і залишити тушкуватись. Коли м'ясо буде наполовину готове, додати промитий і обпарений рис, тушкувати все до готовності.

Подають з різними овочевими салатами.

Рис з грибами

180 г рису, 10 г цибулі, 50 г жиру (масла), 150 г грибів.

На маслі підсмажити тонко нарізану цибулю. Залити її водою і додати почищені і нарізані гриби (сушені попередньо замочити), перемішати і все тушкувати до готовності

До приготовленого таким способом рису подавати різні овочеві салати або компот

Рис із сиром

180 г рису, 40 г цибулі, 50 г жиру, 200 г ементальського сиру, 1/8 л сметани.

До посудини, в якій будете запікати (і в ній же подаватимете до столу), покласти шар тушкованого рису, на нього — шматки нарізаного сиру, знову шар рису і так доти, поки не використаєте весь рис. Потім полити сметаною, посипати тертим сиром і запікати в духовці до порожевіння.

Подають з різними салатами або компотом.

Основний рецепт тушкованого рису

300 г рису, 3/4 л води, 35 г сала, сіль, цибулина, одна гвоздичка.

Рис старанно перебрати, промити приблизно в семи водах, щоб позбутися крохмалю і щоб зернятка не зліплювались. Дати стекти воді і після цього тушкувати на жиру. Додати цілу цибулину з втикнутою гвоздикою і залити посоленою киплячою водою так, щоб над рисом шар води був десь 3 см, і тушкувати до готовності.

Тушкований рис (спосіб другий)

Перебраний, добре промитий рис покласти до киплячої посоленої води і варити 3 хв. Потім рідину зцідити (відвар можна використати для згущення супу) і тушкувати з пасерованою цибулею. Досолити вже після тушкування, залити киплячою водою (3 см вище рису) і тушкувати до готовності.

Третій варіант тушкованого рису

Перебраний і вимитий рис обпарити гарячою водою і зцідити воду. Потім висипати до киплячої посоленої води, додати сало, цибулю з гвоздикою і швидко довести до кипіння. Води взяти втричі більше, ніж рису. Посудину прикрити кришкою і на помірному вогні або в духовці тушкувати приблизно 20 хв. Рис протягом варіння не перемішувати, а лише струшувати. Якщо доливати воду, то лише киплячу, щоб рис не перестав кипіти. Готовий рис можна потім різноманітнити тим, що додати до нього дрібно нарізані шматочки копченого м'яса або тушкованих печериць (чи інших грибів), варену і розібрану на суцвіття цвітну капусту тощо. Порції на тарілках можна посипати тертим сиром.

Рис, запечений з яблуками, абрикосами або сливами

160 г рису, півтора літра молока, 100 г цукру, на кінчику ножа кориці (залежно від смаку може бути і більше), чайна ложечка солі, 50 г масла, 600 г яблук, абрикос або слив (можна використати і компот), ще півлітра молока і терті сухарі.

Рис зварити в посоленому молоці до готовності, потім до нього додати частину масла і цукру. На змащене і посипане тертими сухарями деко покласти половину звареного рису, зверху — шар фруктів. Посипати цукром з корицею, зверху покласти ще рис, фрукти, посипати цукром з корицею і знову шар рису. Все це залити молоком (півлітра), покапати збитим маслом і приблизно півгодини запікати в середньо нагрітій духовці

Н. ДАВИДОВА

Служба взаємодопомоги

Варення за півгодини

Хочу вам розказати, як простіше зварити варення.

Варення з будь-чого, крім вишні, можна зварити за 25 хв. Для цього потрібно на 1 кг фруктів чи ягід взяти 1 кг цукру, а далі робити так.

З персиків, абрикосів вийняти кісточки, з персиків зняти й шкурку; **суниці, малину, інжир, смородину** та ін. перебрати і помити. У каструлю влити 50—70 г води, всипати 500 г цукру і на помірному вогні, постійно помішуючи цукор, щоб не пригорів, довести до кипіння. Потім всипати 1 кг фруктів чи ягід і варити 15 хв, після чого всипати ще 500 г цукру і варити ще 10 хв.

Банки з варенням можна закатати і поставити в темне місце; закутувати теплими речами не обов'язково.

Вишню варять або з кісточками, або без них. Як бажаєте. Варення готують у такій самій послідовності, як і в попередньому рецепті. Тільки перший раз варять 25 хв, другий — 20 хв.

З яблук чи груш треба вийняти зернятка (серцевину), нарізати на кубики, пробланшувати в друшляку над парою не більше двох хвилин. Потім у каструлю влити 50—70 г води, всипати 500 г цукру, довести до кипіння, після чого всипати 1 кг яблук чи груш, варити 15 хв, ще всипати 500 г цукру і варити 10 хв. Готове варення покласти в стерилізовані банки і закатати.

Спробуйте, думаю, що сподобається. Охолоджене варення має гарний колір, набуває чудового аромату, а смакові якості посперечаються з іншими способами його приготування. За 25 хв я варю на двох конфорках до 10 л варення.

М. І. УГОЛЬКОВА,
368305, м. Каспійськ, вул. Леніна, 8, кв. 56

Консервую качани кукурудзи

На запитання С. В. Штим (№ 10 за 1989 р.)

Качани кукурудзи я консервую так. У несоленій воді варю молоді качани. Водночас окремо готую розсіл: 300 г солі і стільки ж цукру на 10 л води. Варену кукурудзу складаю в трилітрові банки (в одну входить 8—9 качанів), заливаю гарячим розсолом, прикриваю кришками, стерилізую 25 хв і закатую. Взимку відкриваю банку, все виливаю в каструлю і доводжу до кипіння. Так приготовлена кукурудза хороша на смак і має приємний запах, як зварена влітку.

В. П. ГУЛА,
244021, м. Суми, вул. Леніна, 129, кв. 26

Так само радять консервувати качани кукурудзи Н. В. ЩЕРБИНА з м. Бердянська, Г. І. ГОЛОВКО з Харківської області.

За маминим рецептом

Мої батьки сіяли сочевицю, з якої мати три-чотири рази на тиждень готувала страви: пиріжки, а то й просто відварювала з м'ясом, коли було, або без нього. У 1944 році, коли німецькі загарбники проходили селом, вони згребли усе з горищ на корм коням. Так ми втратили насіння сочевиці. А так хочеться щось зготувати з неї за маминими рецептами.

Може, хтось вирощує цю культуру, допоможіть мені придбати насіння сочевиці.

Н. Є. МОСКУЛ,
273176, Одеська обл.,
Червоноокнянський р-н,
с. Должанка

Як налагодити контакти

Уже багато років вирощую помідори, огірки, суниці, цитрусові та екзотичні рослини. Листуюся з науковцями та колегами-аматорами країни. Хотів би налагодити контакти та співробітництво з любителями рослин нашої республіки. Можу поділитись насінням низькорослих ранніх великоплідних та високоврожайних ліановидних сортів помідорів, у тому числі кімнатних, вітчизняної та зарубіжної селекції, кімнатних огірків (Ритова, Грибовський і Роднічок), суниць ремонтантних (Англійські безвусі і Французькі духмяні), фізалісу суничного, саджанцями цитрусових.

В. М. ГУДЗЬ,
290008, м. Хмельницький, пров. Кільцевий, 31

Як зберігати лимони, часник

На запитання Л. Дубан («ДСГ» № 10 за 1989 р.)

Лимони скласти в трилітрову банку, залити водою, закрити капроновою кришкою. Воду замінювати раз на тиждень. Зберігатимуться до півроку.

Щоб часник не пересихав: 1) кожну часничину обмокнути в парафін; 2) скласти в ємкість шарами, пересипаючи їх сухим прожареним піском, зберігати в погребі (не вогкому); 3) скласти в трилітрову банку шарами, пересипаючи їх сухою сіллю, зберігати можна в кімнатних умовах.

Л. О. ЗІНОВА,
320103, м. Дніпропетровськ, Ясний,
вул. Островського, 44

Два рецепти

Я консервую кукурудзу не в качанах, а вилущені зерна. Засипаю їх в каструлю і заливаю розсолом: по столовій ложці солі та цукру на літр води. Варю до готовності. Потім кукурудзу разом з відваром розливаю у літрові банки, накриваю металевими кришками, стерилізую 15 хв і закатую. Узимку з консервованої кукурудзи роблю смачну страву. Зерна промиваю, висипаю в каструлю з водою, доводжу до кипіння. Відкидаю зерно на друшлаг, щоб стік відвар. Гарячі зерна знову кладу в каструлю, додаю солі, цукру, вершкового масла, підігріваю, помішуючи. Замість масла можна зробити молочний або сметанний соус. Подаючи до столу, посипте зеленню петрушки чи кропу.

На 500 г консервованої кукурудзи — 2 стол. ложки масла (або 3/4 склянки соусу), пів чайної ложки цукру, сіль — за смаком.

Іноді запитують, як зберігати лимони. Вони добре зберігаються в холодній воді, яку треба щодня міняти. Можна також загорнути в пергаментний папір і покласти в сухий пісок. Так вони збережуть свій вигляд і смакові якості протягом кількох місяців.

О. В. ГРИЦАЙ,
251095, Чернігівська обл., Борзнянський р-н, с. Оленівка

Угорські консерви

На запитання Н. Д. КИСЛЕНКО (№ 10 за 1989 р.)

Рецепт так званих угорських консервів: по 3 кг солодкого перцю, цибулі і моркви (кожного), 7,5 л томатного соку, 200 г солі, 1,5 л олії, 1 кг пастернаку чи селери (можна і без них). Овочі дрібно нарізати (моркву можна потерти), потушкувати в каструлі 25 хв, потім скласти у гарячі стерильні банки і закрити металевими кришками.

Цей салат можна використовувати і як приправу до супів, борщу.

Т. В. КОЛЯДА,
322734, Дніпропетровська обл.,
Софіївський р-н, с. Жовтневе, вул. Шевченка, 24

Дім сад город

2

1990

У НОМЕРІ:

«Дом, сад, огород» (на украинском языке)

Ежемесячное приложение к журналу Государственного агропромышленного комитета Украинской ССР «Сельские горизонты»

№ 2, февраль, 1990 г
Издается с 1989 г
Киев, издательство «Урожай»
Адрес редакции 252054, Киев-54, ул Павловская, 11-г
тел 216-05-40
Ордена Ленина комбинат печати издательства «Радянська Україна»
252047 Киев-47 проспект Победы, 50

Здано до набору 18 12 89 Підписано до друку 24 01 90
Формат 60Х90¹/₈ Папір офсетний № 1. Офсетний друк 2,5 умовн друк арк 12 умовн фарб відб
3,6 обл -вид арк Тираж 278 750 прим Зам 0138
Ціна 40 к

Адреса редакції 252054, Київ-54, вул Павлівська, 11-г
тел 216-05-40
Ордена Леніна комбінат друку видавництва «Радянська Україна»
252047 Київ-47 проспект Перемоги, 50

Текст набрано з застосуванням вітчизняного фотонабірного комплексу «Каскад»

Пропоную...

...насіння городніх культур світової селекції грунтових, тепличних, кімнатних сортів, помідорів (130 сортів), огірків (32), перцю (21), фізалісу (7), баклажанів (4 сорти); з екзотичних — ангурію, люфу, лагенарію, момордику; маю також 6 сортів кабачків Цуккіні. 18 — гарбузів крупноплідних та декоративних, зеленні культури, пряні, десертні, понад 20 сортів картоплі, топінамбур, батат, інші цікаві культури.

В. І. Загалило,
286012, Вінниця, 2-й пров. Шевченка, 6/1

...насіння сортів помідорів — Космонавт Волков, Саманта Сміт, Рожевий гігант, Одеський рожевий, Перцевидні, Виноградні, Томат банан, Італійський квадратний та інші (всього 30 сортів); кабачків — Угорський велетень, Канадські, Англійські, Цуккіні; картоплю — Зарево, Ікар, Гатчинська, Циганка.

М. М. Пустовіт,
258114, Черкаська обл., Золотоніський р-н, с. Підставки

...насіння помідорів Гібрид 1, 2, 6 Тарасенка, Де-Барао, Гігант 32 Новикова, Гігант рожевий, Крон-принц, Чорний принц, Лимон-ліана, Космонавт Волков, Лікурич, Знахідка, Французькі, Угорські, Перчик, огірків Ритова, цуккіні (3 сорти), ковбуза (гібрид гарбуза з динею), перцю Каліфорнійського, лагенарії (в'єтнамський кабачок).

В. Ф. Ткаченко,
349600, Ворошиловградська обл., м. Старобільськ, пров. Партизанський, 23

...насіння помідорів Гібрид 1 і 2 Тарасенка, картоплю Адретта, Алексеновську, Спринг, Роменську, Домодєдовську, Роза рання та ін., насіння лагенарії, календули, щавлю, деревовидної півонії; за попередніми замовленнями — садивний матеріал 20 сортів смородини чорної та червоної, агрусу, малини, понад 30 сортів суниці. Бажаю придбати елеутерокок, унабі (зізифус), перстач білий.

І. О. Каськів,
283670, Тернопільська обл., смт Мельнице-Подільське, вул. Заводська, 31

...різні за строками достигання сорти картоплі: Невський, Таловський, Іскра, Символ, Малахіт, Сарма, Ласунок, Білоруський 5, Ромашка, Білоруський 3, Ареса, Зубрьонок, Огоньок. Частково можу обміняти на великоплідні та морозостійкі сорти черешні, абрикосу, аличі та сливи.

А. В. Олешкевич,
265450, Ровенська обл. м. Сарни, вул. Калініна, 20

...садивний матеріал мускарі (мишачий гіацинт).

Н. Г. Рачишина,
288309, Вінницька обл., Тульчинський р-н, с. Мазурівка, вул. Кучерявого, 255

...помідори ліанові різного кольору (фіолетові, чорні, жовті, червоні), огірки Конкурент, Ритова, кабачки Грибовські, китайські, італійські та ін., фізаліс мексиканський, перець Гігант, лагенарію, ранні сорти помідорів, динь, кавунів.

М. І. Співак,
329840, Миколаївська обл., Первомайський р-н, ст. Кам'яний Міст, вул. Молодіжна, 34

...картоплю сорту Адретта.

І. М. Одуда,
215101, Полтавська обл., Диканський р-н, с. В. Будища

...насіння помідорів Хурма, Де-Барао, Чорний принц, гібрид Тарасенка 22, Гігант-1 та ін.; лагенарію, люфу, топінамбур, гарбузи мигдальні, чорнокорінь лікарський, фенхель.

В. Р. Пакус,
285070, Івано-Франківська обл., Тлумацький р-н, с. Локітка

Служба взаємодопомоги

Хочу придбати

Проживаю я в селі. Маю п'ятеро діток, і всі невеличкі. Чоловік нещодавно помер. Є в нас корова, але важко нам з нею, та й пасти ніде. А без молока не можна, і не накупишся. Дайте, будь ласка, оголошення, що хочу придбати козу і цапа зааненської породи.

О. І. Говоруха,
255438. Київська обл., Кагарлицький р-н, с. Б. Щучинка

...насіння томатного дерева, огірків Електрон і Топольок, саджанці чорної смородини сортів Новомосковська і Дубровська, смородину голландську червону і рожеву, великоплідний агрус, картоплю Адретта і Ранню рожеву, суницю Вікторія.

В. Д. Шпаковська,
252061. Київ, просп. Чубаря, 6/1, кв. 100

...саджанці помідорного дерева, цифомандри, лимона, апельсина, мандарина, інжиру і граната.

Л. І. Дмитрус,
290059. м. Львів, вул. Димитрова, 29

...яйця цесарок. Можу вислати яйця голошийок.

І. П. Кумакова,
272654. Одеська обл., Ізмаїльський р-н, с. Кирпички, вул. Мічуріна, 54

...насіння мітлиці пагононосної або повзучої.

Н. С. Савченко,
260340. Житомирська обл., м. Радомишль, вул. Бондаренка, 12

...курей фаверолі, гудани, орловські ситцеві, гамбурзькі і фазанів.

Н. Т. Алексашкіна,
258230. Черкаська обл., м. Чигирин, вул. Воровського, 75-а

...насіння кімнатної вишні, живці агрусу (без колючок або колючого, але з великими плодами) і чорноплідної малини.

О. В. Данилов,
282023, м. Тернопіль, вул. Київська, 3, кв. 108

...саджанці обліпихи, актинідії Київської, барбарису, жасмину Горностаєва мантія, кизилу, древозгубника.

О. Г. Макаровська,
314014. м. Полтава, вул. Зигіна, 34, кв. 45

...насіння сочевиці для розведення.

М. С. Гладкий,
292122. Львівська обл., Кам'янсько-Бузький р-н, с. Жовтенці

...молоденьку овечку і баранця романівської породи.

Т. В. Левицька,
332433. Запорізька обл., Бердянський р-н, с. Берестове, вул. Миру, 70

...садивний матеріал винограду Російський конкорд, Круна, Дамський пальчик, Біла роза, Королева винограду, Магарач 372; гібридні гладіолуси і гладіолуси різних кольорів; жоржину посівну різнобарвну; хризантеми; мальви різних сортів; гвоздики турецьку і кімнатну; східні лілії, троянди чайногібридні та ін.

О. І. Онишак,
258801. Черкаська обл., Христинівка, вул. Першотравнева, 17

Ще раз про жучків у квасолі

Міським жителям раджу зберігати квасолю на балконі. Я так роблю, і жучки в квасолі не заводяться.

І. П. СОЛОДКИЙ,
349940. Ворошиловградська обл., м. Сєвєродонецьк, вул. Курчатова, 21, кв. 53

Коли всихають кінці гілочок

На запитання О. М. Деренoвської («ДСГ» № 10 за 1989 р.)

Кінці гілочок можуть всихати від нестачі в грунті мікроелементів, зокрема міді. У таких випадках корисно оббризкувати рослини (позакореневе підживлення) розчином мідного купоросу: перший раз 25 квітня — 20 г мідного купоросу, другий (20 травня) — 10 г, третій (5 червня) — 5 г мідного купоросу на 10 л води. Лишок розчину (2—3 л) вилити під рослину. Обробляти два роки підряд, а потім повторити через 2—3 роки.

Л. П. БІЛОКІНЬ,
314038, м. Полтава, вул. Артема, 24-б, кв. 36

«Щороку висаджую огірки, але їх не маю...»

На запитання Л. Дубан («ДСГ» № 10 за 1989 р.)

Викопати траншею завширшки 2 м і завдовжки 4 м, а глибиною приблизно 15 см. Засипати її шаром гною завтовшки 35—40 см і присипати шаром землі 15 см. На цій грядці сійте огірки і одержите чудовий урожай. Щоб захистити рослини, обприскуйте їх розчином молока (півлітра на 7 л води), на поверхні листків утвориться білий наліт, який запобігатиме ураженню хворобами. Коли бувають тумани, накривайте грядку плівкою.

П. І. КОРЖ,
251921, Чернігівська обл., Чернігівський р-н, п/в Боромики

Аїр і варроатоз бджіл

На запитання Є. Н. Телепанич («ДСГ» № 10 за 1989 р.)

Як боротися з кліщем варроа за допомогою аїра не скажу, але знаю, що для цього можна використати квіти бузини: якщо покласти їх на рамки, кліщів не буде.

В. П. ПАСІЧНИК,
Кіровоградська обл., м. Олександрія, вул. Суворова, 18

Хочемо спілкуватися

Ми стали читачами журналу «ДСГ» і його пропагандистами. Навіть спробували придбати насіння по адресах, надрукованих у журналі. На жаль... А ми хочемо не тільки вирощувати цікаві овочеві рослини, а й поширювати їх. Хочемо пропагувати різні цікаві культури, а також естетику городу.

Організували при станції юннатів гурток любителів-квітникарів, до яких цього року хочемо приєднати аматорів-овочівників. Бажаючі є. Це люди різного віку і різних професій, які цікавляться рослинами. Проте у кременчан мало цікавого сортового матеріалу. Може, серед читачів журналу знайдуться люди, котрі допоможуть нам організувати насіннєвий фонд, який ми згодом зробили б обмінним. Допоможіть нам! Ми втомилися писати листи і не отримувати відповідей. До речі, на виставці квітів в міському саду ми виставили композицію «Гарна я, гарна я, господиня файна я!» В композицію входили плоди цуккіні, лагенарії, чалмовидного гарбуза, фізаліс овочевий та інші городні культури.

З задоволенням будемо листуватись з бажаючими.

Саша ТАНІН, Вадим ПІДГАЙСЬКИЙ
та інші, члени гуртка юних любителів зеленої архітектури
283280, Тернопільска обл., м. Кременець, станція юннатів

40 к.
Індекс 74142

Руанська качка

Колекція «ДСГ»: породи, групи, типи

Ця качка близька за забарвленням до праматері свійських порід качок — дикого крижня. Таке ж гарне забарвлення у селезня: голова і шия аж переливаються на сонці темно-зеленими кольорами з дещо фіолетовими відтінками. Світло-біле кільце на шиї ніби спеціально придумане природою, щоб відділити два кольори: зелено-фіолетовий вгорі над білим паском від червоно-каштанового внизу на грудях.

Великий майстер краси — природа — повторює той же блиск кольору голови на крилах майже в правильній геометричній фігурі паралелепіпеда. Хвіст селезень має такий же блискучий, хіба що пір'я на ньому чорніше.

Одяг у качки скромніший. В неї і голова, і крила, і груди, і хвіст червоно-каштанового кольору. Щоправда, на крилах повторюється така ж зелено-фіолетова цятка, як і в селезня. Дзьоб і в селезня, і в качки світло-жовтий, лапи — оранжеві.

Назву ця порода одержала від французького міста Руана, звідки її завезли спочатку до Англії, а пізніше — в інші країни світу. Полюбили люди руанських качок не тільки за красу, але й за господарські вигоди. Ця птиця відмінно окуплює витрати кормів. За масою вона не поступається перед пекінською. Як правило, селезень важить 3,5—4,5 і навіть 5 кг, качка приблизно на кілограм менше.

Як і будь-яка водоплавна птиця з першого ж дня життя каченя поспішає до ставка. Але можна цю породу тримати і не маючи поблизу озера чи річки. Звичайно, питна вода повинна бути влітку завжди, необхідно тільки своєчасно замінювати, щоб не було в ній бруду.

Доросла руанська качка за рік може знести близько 120 зелененьких яєць масою від 75 до 80 г кожне. Зрідка самка сама ж висиджує каченят. Але краще підсипати качині яйця під качку-пестунку, яка буде відмінною «мамою». Можна скористатися і квочкою. Тільки тут необхідно пам'ятати: якщо поблизу є ставок, то «суходольна мама» не зуміє навчати малечу поведінці на воді, не вбереже від шуліки та інших нападників.

ISSN 0235-6368 Дім, сад, город. 1990. № 2. 1—16